

**UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA**

**BAKALÁŘSKÉ KOMBINOVANÉ STUDIUM**

**2012 – 2015**

**BAKALÁŘSKÁ PRÁCE**

**Jana Laňková**

**System vzdělávání československého četnictva  
v letech 1918 – 1945**

Praha 2015

Vedoucí bakalářské práce: Mgr. Radek Galaš

**JAN AMOS KOMENSKY UNIVERSITY PRAGUE**

**BACHELOR COMBINED STUDIES**

**2012 – 2015**

**BACHELOR THESIS**

**Jana Laňková**

**The Education System of the Czechoslovak Gendarmerie  
during the Years 1918 – 1945**

Prague 2015

The Bachelor Thesis Work Supervisor: Mgr. Radek Galaš

## **Prohlášení**

Prohlašuji, že předložená bakalářská práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použitých zdrojů.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne .....

.....

## **Poděkování**

Chtěla bych poděkovat vedoucímu práce Mgr. Radku Galašovi za rady a zpřístupnění cenných historických materiálů a konzultantovi Mgr. et Mgr. Jiřímu Laňkovi za pomoc a spolupráci.

## **Anotace**

Bakalářská práce se zabývá systematickým zpracováním vzdělávacího systému československého četnictva. Na základě studia dobové a současné odborné literatury, stejně jako studia archivních pramenů demonstruje význam vzdělávání při profesní výchově četníků, který se dále promítal do kvality fungování četnického bezpečnostního sboru jako celku.

## **Klíčová slova**

Bezpečnostní sbor, Československo, četnická škola, četnictvo, praktický výcvik, profesní výchova, první republika, systém vzdělávání, teoretický výcvik, vzdělávání.

## **Annotation**

Bachelor thesis deals with the systematic processing of the education system of the Czechoslovak gendarmerie. Based on the study of the period and current professional literature, as well as study of the archival sources this thesis demonstrates the education importance in the process of the professional training of the gendarmes, which is further reflected in the quality of the gendarmerie security forces functioning as a whole.

## **Key words**

Czechoslovakia, education, gendarmerie, gendarmerie school, practical training, professional education, Security forces, the education system, the First Czechoslovak Republic, theoretical training.

## OBSAH

<b>ÚVOD.....</b>	<b>9</b>
<b>1 HISTORICKÉ SOUVISLOSTI VZNIKU ČESKOSLOVENSKÉHO ČETNICTVA .....</b>	<b>12</b>
1.1 Vznik Československa v roce 1918 .....	12
1.2 Státoprávní uspořádání .....	13
1.3 Vznik a vývoj četnictva na našem území.....	14
1.4 Převzetí četnictva rakousko-uherské monarchie Československou republikou ..	16
1.5 Budování československého četnictva.....	17
1.6 Specifické skupiny a podmínky .....	18
1.6.1 Začlenění legionářů do československého četnictva .....	18
1.6.2 Otázka četníků německé národnosti na našem území .....	19
1.6.3 Československé četnictvo na Slovensku.....	20
<b>2 ORGANIZACE ČETNICTVA PO VZNIKU ČSR .....</b>	<b>22</b>
2.1 Organizační struktura četnictva .....	22
2.2 Poslání a úkoly četnictva .....	24
2.3 Řídící orgány četnictva .....	26
2.4 Přijímání uchazečů k četnictvu .....	27
2.5 Systém členění hodností .....	29
2.6 Stejnokroj četnického sboru.....	30
2.7 Povinnosti, práva a zákazy stanovené četníkům.....	30
<b>3 SYSTÉM VZDĚLÁVÁNÍ PŘÍSLUŠNÍKŮ ČETNICTVA.....</b>	<b>32</b>
3.1 Soustava četnických škol .....	33
3.1.1 Organizace výuky četnických škol .....	33
3.1.2 Zkoušky a klasifikace .....	34
3.1.3 Kontrola kvality výchovně vzdělávacího procesu .....	35
3.2 Nejvýznamnější zásady vychovatelské a vyučovací .....	35
3.2.1 Hlavní zásady vychovatelské.....	35
3.2.2 Hlavní zásady vyučovací .....	36
3.3 Používané vyučovací metody a principy .....	36

3.3.1 Přednášky .....	37
3.3.2 Rozpravy .....	38
3.3.3 Opakování ve školách .....	38
<b>4 ČETNICKÉ ŠKOLY .....</b>	<b>40</b>
4.1 Škola četníků na zkoušku .....	40
4.1.1 Učební osnova.....	42
4.1.2 Vojenský výcvik, osvětová a společenská výchova .....	48
4.2 Škola pro výcvik velitelů stanic.....	50
4.3 Škola pro výcvik výkonných důstojníků .....	52
4.4 Výcvik četnických důstojníků správních.....	54
<b>5 ODBORNÉ KURZY A POKRAČOVACÍ VÝCVIK.....</b>	<b>55</b>
5.1 Četnické odborné kurzy .....	55
5.2 Pokračovací výcvik.....	61
<b>6 OBDOBÍ PROTEKTORÁTU A POVÁLEČNÉ OBDOBÍ .....</b>	<b>64</b>
6.1 Čeští četníci za protektorátu .....	64
6.2 Vzdělávání bezpečnostních složek v poválečném období.....	66
6.2.1 Budování Sboru národní bezpečnosti .....	66
6.2.2 Vzdělávání a výcvik příslušníků SNB .....	68
6.2.3 Osvětová výchova u SNB .....	69
6.3 Další vývoj vzdělávání SNB.....	70
<b>ZÁVĚR .....</b>	<b>72</b>
<b>SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ.....</b>	<b>75</b>
<b>SEZNAM ZKRATEK .....</b>	<b>82</b>
<b>SEZNAM TABULEK.....</b>	<b>83</b>
<b>SEZNAM PŘÍLOH.....</b>	<b>84</b>

## ÚVOD

System vzdělávání československého četnictva je oblastí, která nemá v domácí odborné literatuře mnoho zástupců. Kvalitních titulů, které by se věnovaly bohaté historii bezpečnostních sborů, není příliš a autoři se v nich převážně zabývají problematikou organizace struktury četnického sboru nebo podávají přehled o vývoji, fungování, výkonu, poslání a úkolech četnictva. Prezentuje je například čtyřdílná monografie Dějiny policie a četnictva od Pavla Macka a Lubomíra Uhlíře, studie Stráž obrany státu od autorského kolektivu Roberta Speychala, Radka Galaše, Viléma Fencla a Martina Říhy, dílčí příspěvky Marcely Machutové, Radka Galaše a dalších policejních historiků, uveřejňované v rozličných periodikách. Významným autorem a odborníkem, který dlouhodobě publikuje v oblasti historie bezpečnostních sborů, zvláště pak československého četnictva, je Michal Dlouhý. V neposlední řadě pak představuje výčet i nově vydaná obsáhlá kniha o vývoji četnické a policejní kynologie od Jiřího Rulce.

Předkládaná závěrečná práce se nechce stát pouhým pokusem o shrnutí údajů, rozptýlených v různých pramenech z oblasti historie bezpečnostních složek. Její ambicí je navázat na výše uvedenou tvorbu a vyplnit bílá místa četnické historie zpracováním informací o vzdělávání četnictva a tak prezentovat tuto specifickou školskou soustavu jako významný a nenahraditelný prvek utváření kvality tehdejšího sboru bezpečnosti. Současně chce tato kvalifikační práce přispět k objektivitě a očistě názorů na četníky a připojit se k dílům autorů, kteří pojali myšlenku rehabilitovat neprávem zapomenutý četnický sbor a jejichž krédem je prosazování dějin bezpečnostních sborů na našem území. V historii ponejvíce komunistický režim nahlížel na četnictvo jako na protilidovou složku, znevažoval jeho veškerou činnost na poli ochrany veřejného pořádku a bezpečnosti a usiloval tak o vytvoření jednoznačně negativního obrazu.

Vymezeným cílem bakalářské práce je systematické zpracování vzdělávacího systému československého četnictva a demonstrování významu vzdělávání při profesní výchově příslušníků sboru, který se dále promítal do kvality fungování sboru jako celku. Předložený text by se mohl stát východiskem pro další a hlubší studium jednotlivých stupňů četnických škol a metodiky vzdělávacího systému prvorepublikového bezpečnostního aparátu.

Základní informace o vzdělávání nejsou vytrženy z kontextu doby, ba naopak, v rámci úsilí o komplexní pojetí se zabývají významnými historickými událostmi, politickými a společenskými okolnostmi a vzájemnými vztahy, při kterých četnické školy vznikaly a fungovaly. Text práce pojednává o získávání vědomostí a dovedností v propojené soustavě škol, v kurzech, na stanicích a samostudiem po celou dobu aktivního pracovního života četníků. Zaměřuje se na podporu školy a motivačního opatření k posílení studijních potřeb a výkonnosti žáků. Zároveň se všímá pozitivního formování a kultivace osobnosti. Četnická správa si velmi dobře uvědomovala, že předpokladem úspěšného fungování sboru je náležité vzdělání všech kmenových příslušníků. To dokládá fakt, že jako jeden z prvních úkolů při budování bezpečnostního sboru bylo zajištění řádného praktického a teoretického výcviku nově přijatého mužstva. O významu vzdělání jako nejcennějšího bohatství ukazuje již přísný výběr nováčků, jejich formování, motivace a další podpora rozvoje jejich potenciálu. Celý proces profesní přípravy vedl ke zdařilému výkonu a rozvoji sboru a v obecnějším smyslu také rozvoji společnosti.

Zkoumané období zahrnuje roky 1918 až 1945 s orientací na vznik první republiky, ale text se vrací i k důležitým souvislostem a počátkům fungování četnictva v našich krajích v roce 1850. Převážně se věnuje působení četnického sboru na území našeho současného státu, zabývá se tedy primárně historickými zeměmi Čech, Moravy a Slezska. Nedrží se ovšem přísně tohoto rámce, neboť v rozsahu bývalé habsburské monarchie by tak získal jen dílčí obraz, nevystihující celkovou situaci. Oblasti Rakouska-Uherska, Slovenska a Podkarpatské Rusi však popisuje pouze v míře nezbytně nutné pro přehlednost daného tématu.

První dvě kapitoly práce jsou historickým exkurzem, který představuje zrod československého četnictva v kontextu vzniku svobodné republiky. Třetí kapitola pojednává o problematice četnického vzdělávacího systému a rozebírá vyučovací proces spolu s kontrolou jeho kvality. Čtvrtá kapitola podrobně prezentuje jednotlivé typy škol a jejich náplň. Na ni pak navazuje další, v pořadí pátá kapitola, jejímž obsahem je výčet a popis odborných kurzů a pokračovacího výcviku, který byl vedle klasického vzdělávání ve školách realizován přímo na četnických stanicích. Poslední šestá kapitola se věnuje době nesvobody za okupace v období druhé světové války a krátkému poválečnému období, ve kterém pomalu končily ideály demokratické masarykovské tradice a byly

nahrazovány komunistickou ideologií, což se velmi rychle projevilo i v oblasti organizace a vzdělávání bezpečnostních sborů.

Výsledky práce jsou založeny zejména na studiu dobové a odborné literatury a zvláště pak na bádání v Národním archivu a v archivu Muzea Policie ČR. Zcela zásadními informačními zdroji pro předkládaný text jsou dobové publikace, zpracované samotným prvorepublikovým četnictvem či sepsané speciálně pro jeho potřeby. Jedná se především o *Instrukci pro četnické školy*, *Sbírku četnických předpisů*, *Rukověť četnictva*, *Pokyny pro službu pátrací a daktyloskopickou bezpečnostních orgánů*, *Teoretický a praktický výcvik četnictva* a *Příručka všeobecného vzdělávání pro četnictvo*, zahrnující dvanáct učebnic.

# 1 HISTORICKÉ SOUVISLOSTI VZNIKU ČESKOSLOVENSKÉHO ČETNICTVA

## 1.1 Vznik Československa v roce 1918

Stále zoufalejší vnitřní stav Rakousko – Uherska ukazoval známky blížícího se úplného politického a sociálního zhroucení. Dlouhá válka vyčerpala hospodářské a finanční síly říše, nedostatek potravin a drahota uvrhly miliony lidí do bída a strádání. Všeobecná touha po ukončení války propukala den ze dne zřejmě<sup>1</sup>. Téměř denně docházelo ke stávkám, demonstracím, útokům na obchody a železniční vagony<sup>2</sup>.

V revolučních dnech roku 1918 české četnictvo vypovědělo poslušnost k hájení rakouských zájmů a připojilo se k manifestujícímu davu v pražských ulicích, čímž prokázalo první, avšak přímo neocenitelnou službu rodící se samostatnosti českého národa<sup>3</sup>. Později byla v člancích Národní politiky hodnocena úloha a činnost četnictva v popřevratové době následovně: „... v československém četnictvu měla vláda po převratu orgán zcela bezpečný a spolehlivý, na rozdíl od vojska s uvolněnou disciplínou, jemu vděčíme, že se náš stát vyvaroval v prvních počátcích nejistot a zmatků...“<sup>4</sup>.

Zpráva o státním převratu se rychle rozšířila po celých Čechách a Národní výbor ještě toho večera vydal své první prohlášení: „*Lide československý! Tvůj odvěký sen se stal skutkem. Stát československý vstoupil dnešního dne v řadu samostatných, svobodných, kulturních států světa. Novými činy v těchto chvílích zahajují se nové, bohdá slavné dějiny Tvoje*“<sup>5</sup>. Následující den byla svobodná i Morava a Slezsko. Slováci se k společné státnosti přihlásili přijetím Deklarace slovenského národa 30. října 1918 v Turčianském Sv. Martině a ohlásili rozchod se státem uherským. Dobrovolným rozhodnutím obyvatelstva byla ještě k zemím československým připojena Podkarpatská Rus.

<sup>1</sup> LEISER, A., *Dějiny československé*. Praha: Česká grafická unie, 1924, s.71.

<sup>2</sup> GALANDAUER, J., *Vznik Československé republiky 1918. Programy, projekty, perspektivy*. Praha: Nakladatelství Svoboda, 1988, s. 216. 25-045-88.

<sup>3</sup> GALAŠ, R., *Vzpouza*. In: *Almanach příspěvků III. konference policejních historiků*. Praha: Muzeum Policie ČR, 2008, s. 7.

<sup>4</sup> BOHATA, I., *Protidivová úloha četnictva v letech 1918 – 1938*. Praha: Federální ministerstvo vnitra, 1978, s. 16.

<sup>5</sup> GALANDAUER, J., *Vznik Československé republiky 1918. Programy, projekty, perspektivy*. Praha: Nakladatelství Svoboda, 1988, s. 315. 25-045-88.

Monarchie se rozpadla a na troskách staré říše se za složité situace zrodila první československá republika. V letech 1918 až 1920 se nový stát formoval a stabilizovalo se jeho území. Vznikl demokratický státní aparát a v jeho rámci i československé četnictvo<sup>6</sup>.

## 1.2 Státoprávní uspořádání

Od jara roku 1918 byly sice zpracovávány předlohy zákonů budoucího státu, ale po převratu nebyl žádný k dispozici<sup>7</sup>. Proto podle tzv. recepční normy<sup>8</sup> zůstaly v platnosti v Čechách, na Moravě a ve Slezsku dosavadní zemské a říšské zákony (předlitavské) s celým administrativním aparátem staré monarchie. Článek III. zřetelně stanovil, že: „...všechny úřady samosprávné, státní a župní, ústavy státní, zemské, okresní, župní a obecní jsou podřízeny Národnímu výboru, prozatím úřadují a jednají dle dosud platných zákonů a nařízení...“<sup>9</sup>. Na Slovensku a Podkarpatské Rusi platily zákony uherské (zalitavské)<sup>10</sup>. Nemělo vzniknout žádné mocenské nebo právní vakuum. Cílem tohoto opatření byla snaha o zachování právní kontinuity a nerušený přechod bez sociálních otřesů k novému státnímu životu, přičemž první základní zákon státu<sup>11</sup> vstoupil v platnost roku 1920. Jednalo se spíše na navázání a souvislost na doposud platný právní, správní i politický mechanismus, než o jeho rušení. Neexistence revoluční dělnické strany byla základní příčinou, proč si česká buržoazie i ve dnech státoprávního převratu udržela politickou nadvládu a iniciativu<sup>12</sup>.

Ustavené Národního shromáždění na zahajovací schůzi 14. listopadu 1918 oznámilo sesazení habsbursko – lotrinské dynastie, zbavené všech nároků na český trůn. Nový stát byl oficiálně prohlášen republikou a za souhlasu všech zúčastněných byla

---

<sup>6</sup> FAJMON, H., Konec I. světové války a vznik Československa v roce 1918. In: KRATOCHVIL, J. et al., *Obnova naší státnosti v roce 1918*. Katalog k výstavě. Brno: Muzeum Českého a slovenského exilu, s. 5.

<sup>7</sup> MACEK, P., UHLÍŘ, L. *Dějiny policie a četnictva II. Československá republika (1918 – 1939)*. Praha: Police history, 1999., s. 12. ISBN 978-80-902670-0-9.

<sup>8</sup> Zákon č. 11/1918 Sb. z. a n., o zřízení samostatného státu československého, ze dne 28. října 1918.

<sup>9</sup> HLEDÍKOVÁ, Z., JANÁK, J., DOBEŠ, J. *Dějiny správy v českých zemích od počátku státu do současnosti*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2007, s. 331. ISBN 978-80-7106-906-5.

<sup>10</sup> MACEK, P., UHLÍŘ, L. *Dějiny policie a četnictva II. Československá republika (1918 – 1939)*. Praha: Police history, 1999., s. 9. ISBN 978-80-902670-0-9.

<sup>11</sup> Zákon č. 121/1920 Sb. z. a n., kterým se uvozuje ústavní listina Československé republiky, ze dne 29. února 1920.

<sup>12</sup> GALANDAUER, J., *Vznik Československé republiky 1918. Programy, projekty, perspektivy*. Praha: Nakladatelství Svoboda, 1988, s. 235. 25-045-88.

jednomyslně zvolena první vláda s hlavou státu<sup>13</sup>. Tomáš Garrigue Masaryk se vrátil do vlasti za velkolepého přivítání Pražanů 21. prosince 1918 jako „vítěz nad Habsburky“. Den po svém triumfálním příjezdu složil v sídle Národního shromáždění přísahu a stal se řádným prezidentem nového státu<sup>14</sup>.

Vznik Československé republiky poskytnul českému a slovenskému národu dobrodiní státní samostatnosti a realitu moderního demokratického státu s vyspělým tržním hospodářstvím, ale také vytvořil půdu, na níž programový zápas, v nových podmínkách a v nových formách, pokračoval<sup>15</sup>.

### 1.3 Vznik a vývoj četnictva na našem území

Revoluční rok 1848 přinesl s řadou změn v císařství i snahy o řešení otázky bezpečnostní služby. Vznik četnictva na našem území byl ovlivněn tím, že oblast našeho státu spadala až do roku 1918 do rakouské části habsburské monarchie, a tak počátky fungování četnického sboru na našem území jsou nerozlučně spojeny s monarchií představovanou osobností císaře Františka Josefa I. Za rakouského mocnáře byly položeny základy zcela nové instituce pečující o veřejný pořádek a bezpečnost bezmála jedno století. Do Rakouska se dostala v roce 1815 při přičlenění Lombardie. Organizace četnických Lombardských pluků byla použita jako vzor pro zřízení četnictva na celém území Rakouska<sup>16</sup>.

Panovník svým podpisem stvrdil zakládající dokument, sestavený ministrem vnitra Alexandrem von Bachem dne 8. června 1849<sup>17</sup>. Tento propracovaný návrh se stal předlohou Prozatímního organického zákona o četnictvu v císařství Rakouském. Jako první zavádějící služební předpis pro četnictvo byl zásluhou velitele nejvyššího policejního

---

<sup>13</sup> OLIVOVÁ, V., *Dějiny první republiky*. Praha: Společnost Edvarda Beneše, 2012, s. 66 – 68. ISBN 978-80-86107-47-9.

<sup>14</sup> Návrat Tomáše G. Masaryka do vlasti. In: KRATOCHVIL, J. et al., *Obnova naší státnosti v roce 1918*. Katalog k výstavě. Brno: Muzeum Českého a slovenského exilu, s. 140.

<sup>15</sup> GALANDAUER, J., *Vznik Československé republiky 1918. Programy, projekty, perspektivy*. Praha: Nakladatelství Svoboda, 1988, s. 239. 25-045-88.

<sup>16</sup> BOHATA, I., *Protílidová úloha četnictva v letech 1918 – 1938*. Praha: Federální ministerstvo vnitra, 1978, s. 6.

<sup>17</sup> MACEK, P., UHLÍŘ, L. *Dějiny policie a četnictva I. Habsburská Monarchie (1526 – 1918)*. Praha: Theis, 1997., s. 64. ISBN 978-80-85821-52-4.

úřadu Johanna Kempena von Fichtenstamma vydán v lednu roku 1850. Následně byl přeložen do českého jazyka<sup>18</sup>.

Ve středověku a dlouho do novověku byly stráže udržující bezpečnost u nás zpravidla omezeny jen na města. Venkov si musel pomáhat sám, jak dovedl<sup>19</sup>. V celé rakouské monarchii počátkem roku 1850 bylo zřízeno četnictvo, které využívalo osvědčených principů fungování lombardského četnického pluku. Tento útvar koncipovaný jako elitní sbor vojensky organizovaný udržoval veřejnou bezpečnost, dbal na zachování pořádku a pokoje v zemi a to především na venkově<sup>20</sup>. Úkolem bylo stíhání přestupků a podpora úředních nařízení. Tvořil součást c. a k. armády a podléhal vojenskému soudnictví<sup>21</sup>. Major Pelant v roce 1929 k zakládání bezpečnostních sborů napsal: „*Velký pokrok to byl, když po francouzském vzoru zřízeno bylo i v našich krajích četnictvo*“<sup>22</sup>. Postupně bylo vytvořeno 16 četnických pluků označených pořadovým číslem s působností na celém území monarchie. V Čechách zajišťoval bezpečnostní službu pluk č. 2. (Gendarmerie – Regiment Nr. 2 für Böhmen)<sup>23</sup>.

Od svého založení četnický sbor prošel několika změnami ve své činnosti, organizaci i právní úpravě. Od roku 1868 bylo četnictvo podřízeno ministerstvu zemské obrany ve věcech vojenských, hospodářských, administrativních a při kontrole služby. Avšak ve služebních otázkách podléhalo ministerstvu vnitra<sup>24</sup>. K poslední změně právní úpravy došlo v roce 1895<sup>25</sup>. Dobré výsledky, kterých četnictvo za svého více než padesátiletého trvání dosáhlo, přiměly naši první vládu k rozhodnutí, tuto užitečnou instituci zachovat i v naší nově vzniklé republice a spoléhat na ni jako na oporu státní moci<sup>26</sup>.

---

<sup>18</sup> DLOUHÝ, M., Služební předpisy, upravující činnost četnictva v oblasti trestního řízení. In: *Almanach příspěvků IX. konference policejních historiků*. Praha: Muzeum Policie ČR, 2014, s. 42. ISBN 978-80-86466-64-4.

<sup>19</sup> PELANT, J., O četnictvu. *Naše vojsko*. 1929, č. 8, s. 128.

<sup>20</sup> HLEDÍKOVÁ, Z., JANÁK, J., DOBEŠ, J. *Dějiny správy v českých zemích od počátku státu do současnosti*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2007, s. 282. ISBN 978-80-7106-906-5.

<sup>21</sup> BOHATA, I., *Protílídová úloha četnictva v letech 1918 – 1938*. Praha: Federální ministerstvo vnitra, 1978, s. 7.

<sup>22</sup> PELANT, J., O četnictvu. *Naše vojsko*. 1929, č. 8, s. 128.

<sup>23</sup> MACEK, P., UHLÍŘ, L. *Dějiny policie a četnictva I. Habsburská Monarchie (1526 – 1918)*. Praha: Theis, 1997., s. 65. ISBN 978-80-85821-52-4.

<sup>24</sup> HLEDÍKOVÁ, Z., JANÁK, J., DOBEŠ, J. *Dějiny správy v českých zemích od počátku státu do současnosti*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2007, s. 282. ISBN 978-80-7106-906-5.

<sup>25</sup> DLOUHÝ, M., *Století četnické kriminalistiky. Historie kriminalistiky u četnictva na území České republiky*. Cheb: Svět křídél, 2014, s. 23. ISBN 978-80-87567-42-5.

<sup>26</sup> PELANT, J., O četnictvu. *Naše vojsko*. 1929, č. 8, s. 128.

## 1.4 Převzetí četnictva rakousko-uherské monarchie Československou republikou

Četnictvo bylo nově vzniklou republikou převzato tak, jak existovalo na konci války. Samostatný československý stát převzal v říjnu 1918 recepční normou rakouskou právní úpravu organizace četnictva a jeho činnosti na území Čech, Moravy a Slezska. Organizační předpisy pro četnictvo a služební instrukce pro tento sbor, schválené rozhodnutím bývalého mocnáře, byly po převratu částečně pozměněny a doplněny. S nutnými úpravami poté došlo k zavedení předpisů na celém území nově vzniklého státu, tedy i na Slovensku a Podkarpatské Rusi. Rakouská četnická správa se rozloučila s dosud rakousko-uherskými četníky slovy: „*S četnictvem přejímají nové národní státy velmi cenné dědictví. Ve svém vlastním zájmu měly by mu věnovat zaslouženou péči a pozornost, neboť tím si zajišťují svou bezpečnou budoucnost*<sup>27</sup>“.

V této komplikované situaci četnictvo ze zákona<sup>28</sup> podléhalo ministerstvu pro zemskou obranu. Podle rozkazu tehdejšího zemského velitele četnictva generála Řezáče přešlo četnictvo v Čechách dnem 29. října 1918 do služeb Národního výboru. Stalo se tak první ucelenou složkou ozbrojené moci na domácí půdě a výkonným orgánem státu<sup>29</sup>. Dále byl tímto nařízením dán pokyn k odstraňování rakouských odznaků ze stejnokrojů a současně se zaváděla česká služební řeč.

Když byl v listopadu 1918 zvolen ministrem vnitra zkušený politik a představitel agrární strany Antonín Švehla, využil své nadání pro vnitřní politiku a hned zpočátku rozšířil pravomoc ministerstva tím, že převedl četnictvo do svého resortu<sup>30</sup>. Dále se však vedly spory o podřízenosti četnického sboru a existovaly snahy i o jeho odmilitarizování. Ministr národní obrany Václav Jaroslav Klofáč se pokoušel získat četnictvo zpět pod svoji působnost. V případě neúspěchu ho chtěl alespoň oslabit a s ním oslabit i agrárníky. I přes tento vedený odpor bylo nakonec zákonem<sup>31</sup> stanoveno, že četnický sbor zůstal definitivně

---

<sup>27</sup> DLOUHÝ, M., *Století četnické kriminalistiky. Historie kriminalistiky u četnictva na území České republiky*. Cheb: Svět křídél, 2014, s. 30. ISBN 978-80-87567-42-5.

<sup>28</sup> Zákon č. 1/1895 ř. z., o četnictvu, ze dne 25. prosince 1894.

<sup>29</sup> GALAŠ, R., *Vzpouřa*. In: *Almanach příspěvků III. konference policejních historiků*. Praha: Muzeum Policie ČR, 2008, s. 8.

<sup>30</sup> HLEDÍKOVÁ, Z., JANÁK, J., DOBEŠ, J. *Dějiny správy v českých zemích od počátku státu do současnosti*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2007, s. 350. ISBN 978-80-7106-906-5.

<sup>31</sup> Zákon č. 218/1920 Sb. z. a n., kterým se upravují hranice příslušnosti mezi ministerstvem vnitra a ministerstvem národní obrany, ze dne 21. března 1920.

v resortu MV. Kooperace obou ministerstev byla upravena a rozpracována v ustanovení § 5 a 6 zák. č. 299/1920 Sb. z. a n.<sup>32</sup>. MNO mohlo zasahovat pouze do záležitostí výzbroje četnictva. Také mohlo povolávat četníky v určitých lhůtách k vojenským cvičením ve výcviku v polní bezpečnostní službě.

## 1.5 Budování československého četnictva

Nelehkého úkolu výstavby četnictva se ujal generál Václav Řezáč . Od Národního výboru získal plnou moc jako generální velitel československého četnictva. Stála před ním řada zásadních problémů. Musel urychleně řešit upevnění hranic, doplnit početní stav po odchodech Němců, po válečných ztrátách a zároveň posílit stávající stanice na dvojnásobný počet a vybudovat stanice nové<sup>33</sup>. Současně bylo 4. ledna 1919 v prezidiu MV rozhodnuto o řádném praktickém a teoretickém výcviku nově přijatého mužstva<sup>34</sup>.

Početní stavy četnictva v samostatném československém státě byly vzhledem k mimořádnému poválečnému nárůstu zločinnosti zcela nedostatečné. Jednalo se o celkový úpadek morálky, neúctu před zákonem či krádeže. Situaci velmi komplikoval fakt, že mezi obyvatelstvem kolovalo velké množství vojenských zbraní a munice, kterých se zločinci nerozpakovali použít i proti strážcům zákona. Již v prvních dnech samostatnosti docházelo k napadání a vraždám příslušníků sboru ve službě<sup>35</sup>. Četníci se museli vypořádat s pytláky, podvodníky, zloději a vrahy, kteří se snažili za každou cenu uniknout spravedlnosti. Rozmach zločinnosti však nastal i z hlediska kvalitativního, k čemuž přispěl technický pokrok. Projevilo se to zejména rafinovaností jednání pachatelů a kvalifikovanějším způsobem páchaní trestných činů. Těmito okolnostmi byla vyvolána potřeba zintenzivnění služební činnosti výkonných útvarů, založených v době monarchie. Existující velký počet takzvaných jednomužových četnických stanic nepostačoval a postupně se stavy

---

<sup>32</sup> Zákon č. 299/1920 Sb. z. a n., o četnictvu, ze dne 14. dubna 1920.

<sup>33</sup> KLEČÁČKÝ, M., Generálmajor Václav Řezáč – četnickým důstojníkem z monarchie do republiky. In: *Almanach příspěvků VII. konference policejních historiků*. Praha: Muzeum Policie ČR, 2012, s. 303. ISBN 978-80-86466-26-2.

<sup>34</sup> MACEK, P., UHLÍŘ, L. *Dějiny policie a četnictva II. Československá republika (1918 – 1939)*. Praha: Police history, 1999., s. 55. ISBN 978-80-902670-0-9.

<sup>35</sup> DLOUHÝ, M., *Století četnické kriminalistiky. Historie kriminalistiky u četnictva na území České republiky*. Cheb: Svět křídel, 2014, s. 31. ISBN 978-80-87567-42-5.

doplňovaly. Pro bezpečnost četníků byly stanice ustavovány po 13, 17, 19 a 40 mužích, což dříve nebývalo<sup>36</sup>.

Protože došlo k tomu, že v krátkém období byl přijat poměrně velký počet důstojníků stejného věku a hodnosti, řešila se otázka stanovení jejich hodnostního pořadí. Postupovalo se podle zásady, že bývalí rakouští četničníci s dlohouletou praxí měli tvořit základní složku četnického důstojnického sboru a ostatní nově přijatí důstojníci měli tuto složku doplnit.

## 1.6 Specifické skupiny a podmínky

Budování četnického sboru neprobíhalo v homogenní společnosti. Bylo potřeba vyrovnat se se složitou společenskou situací a existencí početných národnostních menšin. Vůbec nejvýznamnějším krokem byl nástup legionářů do služeb nově vzniklého četnictva, dále integrace četníků německé národnosti a neméně důležitá byla i stabilizace poměrů na Slovensku.

### 1.6.1 Začlenění legionářů do československého četnictva

Příslušníci legionářské armády, vracějící se do vlasti, představovali značný podíl mezi novými příslušníky sboru<sup>37</sup>. Československý stát projevil snahu odměnit osoby, které se přičinily o jeho vznik, a tak měli legionáři při přijímání k četnictvu přednost před ostatními žadateli a ze zákona získali určité výhody<sup>38</sup>. Nemuseli vždy splňovat vypsané podmínky. Jednalo se například o výšku těla, kde měli bývalí legionáři dispens ze zákona ze stanovené minimální výšky 165 cm na 160 cm, věk, stav, formální průkaz o předepsaných studiích atd. Ve státních úřadech byla pro ně určitá část míst rezervována a doba strávená v legiích se jim započítávala trojnásobně, a to jak do služby, tak i do výslužby. Služební stejnokroj byl na pravém nadloktí označen krokvicemi podle počtu let

---

<sup>36</sup> DLOUHÝ, M., *Století četnické kriminalistiky. Historie kriminalistiky u četnictva na území České republiky*. Cheb: Svět křídél, 2014, s. 36. ISBN 978-80-87567-42-5.

<sup>37</sup> Tamtéž, s. 35.

<sup>38</sup> Výnos ministerstva vnitra z 12. března 1919, jímž se zavádí výhody při přestupu československých legionářů k četnictvu. Krátce nato byl přijat zákon č. 282/1919 Sb z. a n., o úlevách při přijímání legionářů do státních úřadů ze dne 23. května 1919.

odsloužených v legiích, nazývanými „*legionářská léta*“. K četnickému sboru nastoupilo po převratu z legií přibližně 2 300 mužů<sup>39</sup>.

### 1.6.2 Otázka četníků německé národnosti na našem území

V pohraničních oblastech po vzniku samostatnosti působila různá německá separatistická hnutí usilující o odtržení území a připojení k Německu nebo Rakousku. Prvně byla vyhlášena německá provincie tzv. Deutschböhmen s centrem v Liberci, poté Sudetenland v severovýchodních Čechách a následovali další. Republika situaci řešila vojensky a po potlačení iredentistického puče koncem roku 1918 četníci německé národnosti začali opouštět naše území. Zůstala po nich volná místa u sboru, která se musela zaplnit. Z větší části však němečtí četníci zůstali a dobrovolně vstupovali do služeb československého státu. Četnická správa proti této situaci nic nenamítala. Naopak, tito četníci se osvědčili při udržování pokoje mezi německým obyvatelstvem. Počítat se muselo s tím, že v českém státě bude žít více než tři milióny Němců<sup>40</sup>. Podle vyjádření generálního velitele četnictva nebylo záměrem udělat z německých četníků Čechy, ale raději z nich vychovat oddané, spolehlivé a loajální republikány.

Jako největší problém v procesu integrování německých četníků do nových poměrů se ukázala neznalost služebního jazyka. Neboť od 3. listopadu 1918 v českých oblastech bylo nařízeno vedení agendy výhradně česky<sup>41</sup>. Lhůta poskytnutá Ministerstvem vnitra k osvojení si úřední řeči, byla původně do počátku roku 1921. Do této doby měla být situace řešena vzájemným překládáním německých a českých příslušníků sboru. Opatření se neobešlo bez problémů a mělo celou řadu úskalí. Bylo upozorňováno na fakt, že čeští četníci, kteří nastoupí v německých oblastech, nebudou zdejším obyvatelstvem přijati vstřícně. Velkou překážkou byla absence českých škol, proto byli vybíráni četníci

---

<sup>39</sup> Ovšem smutnou pravdou je, že situaci státem preferovaných legionářů neváhali využít i někteří podvodníci ve svůj prospěch. Obecně známá oddanost legionářů československé republice se projevila i v době protektorátu, kdy v roce 1941 byly všichni příslušníci sloužící v legiích z protektorátního četnického sboru propuštěni jako nepřijatelní pro nově ustavený režim. DLOUHÝ, M., Četníci a legionáři. In: *Historický kaleidoskop* [online]. 2007, č. 3 [cit. 2015-01-20] Dostupné z: <http://www.historickykaleidoskop.cz/3-2007/cetnici-a-legionari.html>.

<sup>40</sup> GALANDAUER, J., *Vznik Československé republiky 1918. Programy, projekty, perspektivy*. Praha: Nakladatelství Svoboda, 1988, s. 162. 25-045-88.

<sup>41</sup> BOHATA, I., *Prottilidová úloha četnictva v letech 1918 – 1938*. Praha: Federální ministerstvo vnitra, 1978, s. 15.

svobodní nebo bezdětní. O hromadících se problémech svědčí žádosti o zrušení těchto přesazení. Bohužel z kapacitních důvodů je četnická správa byla nucena rázně odmítat.

Na MV začaly přibývat stížnosti a oznámení na německé četníky od českého obyvatelstva. Provinění dotyčných četníků však nebylo zjištěno, jednou se ukázalo, že obvinění mají příčinu pouze v osobní zášti. Šetřením se naopak zjistilo, že četníci německé národnosti žijí ve strachu z předčasného penzionování a snaží se nezadat příčinu k sebemenší nespokojenosti.

Pro funkčnost četnického sboru musely být podmínky postupně zmírňovány, protože výsledky četníků v jazykových zkouškách byly žalostné. Zřetelná neochota v osvojování si úředního jazyka vládla především v německém území a pohraničí. Znalost služebního jazyka u všech četnických důstojníků byla prokazována vysvědčením o absolvování škol s českou, případně slovenskou vyučovací řečí. Ostatní se museli podrobit zkoušce obsahující diktát s minimem třiceti řádků, koncept služebního hlášení a četbu v češtině nebo slovenštině. Neuspokojivé výsledky si vyžádaly vypsání dalších opravných termínů a prodlužování lhůt. Z celkového počtu 1305 vrchních strážmistrů a strážmistrů zkoušku neobhájilo v Čechách 491, na Moravě 67, ve Slezsku 152 a na Slovensku 7 zkušných. Například při kontrole jazykového vzdělávání v Olomouci bylo zjištěno nedbalé vypracování písemných úkolů a zadaná témata hodnocena jako velice nekonkrétní a nelogická. Velitelé byli vyzýváni, aby výcviku jazyka věnovali patřičnou péči. Vcelku však četnická správa přistupovala k jazykové otázce shovívavě a v průběhu času se problém samostatně vyřešil postupnou personální obměnou četnického sboru<sup>42</sup>.

### 1.6.3 Československé četnictvo na Slovensku

Situace na Slovensku se vyvíjela odlišně, úkolem bylo vytlačit maďarský mocenský aparát a vybudovat zde četnický sbor. 4. listopadu 1918 ZČV v Praze a Brně dostala rozkaz k odeslání 400 četníků k přesunu na Slovensko a následovaly další skupiny z Čech a Moravy. Dne 7. listopadu 1918 bylo v Trnavě zřízeno první prozatímní četnické velitelství pro Slovensko. Za několik dnů vypuklo ve městě povstání. Při jeho potlačení a při další snaze udržení pořádku v boji s Maďary a Poláky si okolnosti vyžádaly

---

<sup>42</sup> PLOSOVÁ, J., Řešení otázky četníků německé národnosti v prvních letech po vzniku Československé republiky. In: *Almanach příspěvků VII. konference policejních historiků*. Praha: Muzeum Policie ČR, 2012, s. 2. ISBN 978-80-86466-26-2.

životy několika četníků<sup>43</sup>. Rytmistr Ježek byl odvelen do Bratislavy k nápomoci plukovníku Mrázkovi ve velmi nelehké době vybudovat a zorganizovat četnický sbor. Po rozpadu monarchie zůstaly mnohé tamní četnické stanice prázdné, jelikož uherští četníci byli výhradně maďarské národnosti a většinou ze svých stanovišť odešli. Opuštěné stanice byly obsazovány československým četnictvem a na přelomu let 1918 a 1919 se podařilo základní strukturu četnictva vybudovat a zásadní problémy s odstraněním maďarské nadvlády vyřešit. V nejuvýchodnější části republiky na území Podkarpatské Rusi byla organizace četnictva zavedena do roku 1920<sup>44</sup>.

---

<sup>43</sup> BOHATA, I., *Protílidová úloha četnictva v letech 1918 – 1938*. Praha: Federální ministerstvo vnitra, 1978, s. 17.

<sup>44</sup> DLOUHÝ, M., *Století četnické kriminalistiky. Historie kriminalistiky u četnictva na území České republiky*. Cheb: Svět křídel, 2014, s. 35. ISBN 978-80-87567-42-5.

## 2 ORGANIZACE ČETNICTVA PO VZNIKU ČSR

Všestranný vývoj života společnosti ovlivňoval rozvoj organizační struktury četnictva, který probíhal po celé období let 1918 – 1938, kdy byl násilně ukončen Mnichovským diktátem a následnou okupací, při které došlo ke změnám území státu a ke změně politického režimu.

### 2.1 Organizační struktura četnictva

Organizační struktura četnictva na území Čech, Moravy a Slezska na počátku nového státu byla recipovanou rakouskou organizací. Nutno dodat, že tato organizace fungovala beze změn již od roku 1895. Rozvoj spočíval ve vzniku specializovaných výkonných útvarů, které doplňovaly činnost četnických stanic. V uspořádání nebylo zprvu přistoupeno k podstatným strukturálním změnám. Jen došlo k náhradě četníků německé národnosti, kteří odmítli podepsat slib věrnosti československému státu. Působnost předpisů byla postupně zavedena i na Slovensko a Podkarpatskou Rus. Výjimkou byla statutární města, kde působila městská policie. Četnictvo plnilo úkoly v menších městech a na venkově. Na výkonu bezpečnostní služby se podle zákona z roku 1862 ještě podílela komunální policie placená z obecních prostředků<sup>1</sup>.

Tabulka 1: Převzatá rakouská organizační struktura četnictva, stav ke dni 28. října 1918

Země	zemské četnické velitelství	četnická oddělení	okresní četnická velitelství	četnické stanice
Čechy	Praha	29	104	889
Morava	Brno	12	36	350
Slezsko	Opava	4	12	132

Zdroj<sup>2</sup>

<sup>1</sup> DLOUHÝ, M., *Století četnické kriminalistiky. Historie kriminalistiky u četnictva na území České republiky*. Cheb: Svět křídel, 2014, s. 34. ISBN 978-80-87567-42-5.

<sup>2</sup> Tamtéž.

V roce 1928 četnictvo vykonávalo bezpečnostní službu na rozloze 138 000 km, kdežto obvod policejní činil jen něco kolem 1 200 km<sup>3</sup>. Z toho vyplývá univerzálnost četnictva a speciálnost policie.

Četnictvo představovalo celkově dobře stabilizovanou složku. Svou organizací, výzbrojí a výcvikem se přibližovalo armádě, svými úkoly, dislokací a podřízeností ministerstvu vnitra bylo blíže policii<sup>4</sup>. Z hlediska disciplíny a výkonnosti patřilo na nejdůležitější místo mezi tehdejšími ozbrojenými sbory, a to na rozdíl od policie, která se stala po vzniku Československé republiky prakticky nejslabší bezpečnostní složkou, navíc bez jednotného vedení<sup>5</sup>. Za bývalé monarchie měla totiž jen několik málo úřadoven, protože výkon policie byl svěřen především obcím, ve kterých bezpečnostní službu vykonávali členové obecních, resp. komunálních policejních sborů. Uniformovaná stráž, která konala pořádkovou službu, působila pouze v Praze, sídle největšího policejního ředitelství. Neuniformovaní policisté prováděli službu zpravodajskou, pátrací a vyšetřovací. Z důvodu tohoto nedostačujícího stavu se síť státních policejních úřadů po roce 1918 postupně rozšiřovala<sup>6</sup>.

Ministr vnitra Antonín Švehla 5. ledna 1919 ve své odpovědi na dotaz ze zasedání Národního shromáždění ohledně organizace četnictva mimo jiné také vypovídal o předběžných pracích týkajících se organizace bezpečnostní služby a četnictva, které začaly ihned, jak byl tento sbor podřízen MV a hledět se mělo k tomu, aby organizace byla zavedena moderním požadavkům, státní bezpečnosti a vyhovující lidu<sup>7</sup>. Nově vydaný zákon o četnictvu ze dne 14. dubna 1920 byl modifikací poslední monarchistické úpravy z března 1895. Fakticky zůstal platný, provedly se pouze nezbytné úpravy vyplývající z republikánského charakteru, především v odstranění přívlastku „c. k.“, nebo „c. a k.“, což znamenalo „císařsko-královský“ či „císařský a královský“, v němčině „Kaiserliche und Königliche“. Konečnou zákonnou úpravou pro četnický sbor byl zákon,

---

<sup>3</sup> BOHATA, I., *Protílidová úloha četnictva v letech 1918 – 1938*. Praha: Federální ministerstvo vnitra, 1978, s. 12.

<sup>4</sup> Četnictvo. In: KRATOCHVIL, J. et al., *Obnova naší státnosti v roce 1918*. Katalog k výstavě. Brno: Muzeum Českého a slovenského exilu, s. 166.

<sup>5</sup> SPEYCHAL, R., et al., *Stráž obrany státu*. Praha: MV&H s.r.o., 2002, s. 18. ISBN 978-80-238-8328-3.

<sup>6</sup> MACEK, P., UHLÍŘ, L. *Dějiny policie a četnictva II. Československá republika (1918 – 1939)*. Praha: Police history, 1999., s. 21. ISBN 978-80-902670-0-9.

<sup>7</sup> ŠVEHLA, A., *Odpověď ministra vnitra na dotaz člena Nár. shromáždění J. V. Hroudy a soudruhů (č. t. 215) o organizaci četnictva*. Zasedání Národního shromáždění československého r. 1919. Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky, digitální depozitář [online]. [cit. 2015-01-21]. Dostupné z: [http://www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/tisky/t0333\\_00.htm](http://www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/tisky/t0333_00.htm).

který doplňoval a měnil zákony o četnictvu ze dne 31. ledna roku 1928<sup>8</sup>. Ostatní služební předpisy prošly pouze dílčími úpravami a platily po celou dobu existence četnictva, až do jeho zrušení v roce 1945.

## 2.2 Poslání a úkoly četnictva

Působnost četnictva byla v prvé řadě vymezena zákonem o četnictvu, který vydalo Národní shromáždění v dubnu roku 1920. Zde bylo v § 1 řečeno: „Četnictvo republiky Československé jest vojensky organizovaný sbor strážný, jenž určen jest k tomu, aby podle stávajících zákonných předpisů a podle nařízení příslušných úřadů státních udržoval v celém území Československé republiky veřejný pořádek a veřejnou bezpečnost“. Dále § 2 stanovil podřízenost sboru: „Četnictvo jest orgánem politické správy státní a jest tudíž v příčině vykonávání služby bezpečnostní podřízeno politickým úřadům státním. V příčině výcviku, vyučování, kázně a kontroly služby, pak ve věcech správních a hospodářských podřízeno jest četnictvo četnickým důstojníkům. V obojím směru podléhá četnictvo v poslední instanci ministerstvu vnitra. K udržení vojenského pořádku a kázně v četnictvu přidělen jest ministerstvu vnitra generální velitel četnictva“<sup>9</sup>.

Od vzniku četnictva bylo jeho hlavním posláním udržovat veřejný pořádek, klid a bezpečnost na území našeho státu<sup>10</sup>. Jeho působení bylo vymezeno Služební instrukcí pro četnictvo<sup>11</sup>. Byl to jeden z nejdůležitějších předpisů, který upravoval postavení a činnost četnictva a zajišťoval jeho důstojnou povahu ve společnosti jako apolitické instituce vyznačující se vysokou odborností, profesionalitou, morálkou a hrdostí četníků na příslušnost ke svému stavu. Podle služebních předpisů měla preventivní činnost četnictva přednost před činností represivní. Předcházení a prevenci trestných činů se také věnoval poučný rozkaz ze dne 15. června 1921. Závěr obsahoval: „Těžko se hasí velký požár a jest

---

<sup>8</sup> Zákon č. 28/1928 Sb. z. a n., jímž se doplňují a mění zákony o četnictvu a o sborech stráže bezpečnosti, ze dne 31. ledna 1928.

<sup>9</sup> Zákon č. 299/1920 Sb. z. a n., o četnictvu, ze dne 14. dubna 1920.

<sup>10</sup> MACEK, P., UHLÍŘ, L. *Dějiny policie a četnictva II. Československá republika (1918 – 1939)*. Praha: Police history, 1999., s. 75. ISBN 978-80-902670-0-9.

<sup>11</sup> Služební instrukce pro četnictvo. In: ERHART, J., *Rukověť četnictva*. Praha: nákladem mjr. čtn. Josefa Erharta, 1937.

*lépe předejít mu zašlápnutím malé jiskry, odstraniti příčiny a příležitosti ku neštěstí a trestným činům bdělostí, prozíravostí a neutuchající ostražitostí*<sup>12</sup>.

V několika okruzích problémů instrukce charakterizovala kupříkladu obecné posílání četnictva, povinnost příslušníků sboru vykonat služební přísahu ihned při nastoupení služby na zkoušku, kde se četníci zavazovali věrně sloužit Československé republice. Přísaha se konala ústně zvoláním: „*Tak přísahám*“ a potvrzovala se podpisem. Složit slib bylo podmínkou i pro kancelářské zřízení. Dále instrukce zahrnovala vztahy k jiným orgánům, problematiku služby, která se dělila na obyčejnou bez potřeby zvláštních pokynů od úřadů a zvláštní, která se týkala vykonávání zvláštních vrchnostenských nařízení konaných na vyzvání, služby asistenční a eskortování vězňů. Kromě toho upravovala zakročování četnictva včetně zatčení. Četník, kdykoliv ve své službě proti někomu zakročil, měl užít slov: „*Ve jménu zákona*“ v jazyce v místě obvyklém. Při špatné viditelnosti, např. v noci, bylo doporučováno, aby se dal poznat zvoláním: „*Zde četník*“. Oblečen musel být vždy do předepsaného stejnokroje, což bylo znevýhodněním oproti policejní neuniformované strážní, která vykonávala službu zásadně v občanském oděvu. Provádění domovních prohlídek charakterizováno jako prohledávání bytu nebo jiných místností, náležejících k domácnosti se mohlo uskutečnit za předpokladu odůvodněného podezření, že se tam ukrývá osoba podezřelá ze zločinu nebo přečinu. Proběhnout měla bez zbytečného rozruchu. Podezřelé osoby mohly být podrobeny prohlídce těla o oděvu. Soudní příkaz musel být dodán nejdéle do 24 hodin tomu, jehož se týkal.

Hlava II. instrukce pojednávala o chování četníků a o jejich vědomostech, potřebných k výkonu služby, například to, že se četník měl chovat tak, aby nedošlo k poznámkám, pomluvám nebo dokonce posměchu přihlížejících a neutrpěla vážnost jednotlivce, ale i celého sboru, měl být dobře ustrojen a ozbrojen, při vstupu do úředních místností bylo zakázáno kouřit, v době služby byl vstup do hostinců, výčepů a kaváren přísně zakázán, ve službě četník každému vykal a s vojenskou slušností se snažil na požádání ochotně vyhovět, jeho hlavní ctností měla být neúplatnost a pravdivost. Při plnění služebních povinností se měl snažit osvojit si ve svém obvodu co nejlépe místní a osobní znalost. Obchůzky měl konat pozorně a při zpozorování něčeho podezřelého měl být opatrný a chladnokrevně zvážit všechny okolnosti. Projít měl nejen osady a továrny, ale

<sup>12</sup> DLOUHÝ, M., *Století četnické kriminalistiky. Historie kriminalistiky u četnictva na území České republiky*. Cheb: Svět křídél, 2014, s. 7. ISBN 978-80-87567-42-5.

i samoty, les, křoviny, měl znát všechny byty noclehárny a skrýše nebezpečných osob a tuláků. Bylo nutné dobře znát přidělený terén, aby i v noci našel cestu. Co se týká znalosti osob, měl se ponejvíce všimnout národnosti, náboženství, způsobu života, zvyků apod. V poslední části obsahovala instrukce zvláštní předpisy pro vojenské představené četnictva.

Služební instrukce pro četnictvo platila bez podstatných změn po celou dobu okupace a zajímavostí je, že po osvobození, ještě v roce 1945 byla vydána pro potřeby nově vytvořeného Sboru národní bezpečnosti. Téměř jedinou změnou bylo nahrazení slova „četnictvo“ zkratkou „SNB“<sup>13</sup>.

Řádný výkon četnické služby se zdokonaloval i technickým vybavením, například zaváděním spojovacích a dopravních prostředků. Prvním dopravním prostředkem se stala jízdní kola. Postupná telefonizace byla prováděna od roku 1922. Situace si vyžádala zkvalitnění pátrací služby a z tohoto důvodu bylo ke dni 1. ledna 1928 zřízeno 40 pátracích stanic. Vybaveny byly motorovými koly s postranním vozíkem a od roku 1931 automobily<sup>14</sup>.

### 2.3 Řídící orgány četnictva

Četnickou agendu mělo na starosti 13. oddělení MV (od roku 1937 12. oddělení). III. prezidiální odbor řídil záležitosti četnictva společně s vojenskými věcmi, branného zákona, domobrany a mobilizace. Oddělení vydávalo nařízení a instrukce ve formě výnosů MV. Nejvyšším řídicím orgánem se stalo Ministerstvu vnitra. Jemu podléhalo i Ústřední četnické pátrací oddělení, které mělo za úkol zajistit zkvalitnění pátrání po hledaných osobách a založení daktyloskopické služby.

Funkce generálního velitele byla zřízena dekretem Národního výboru 31. října 1918. Do úřadu byl přidělen generál Václav Řezáč prezidentem republiky a ministru vnitra odpovídal za udržení kázně a vojenského pořádku. Dohlížel na vyučování v hodnostních školách. Podával návrhy na povýšení, schvaloval dovolené a povolení sňatku pro

---

<sup>13</sup> DLOUHÝ, M., *Století četnické kriminalistiky. Historie kriminalistiky u četnictva na území České republiky*. Cheb: Svět křídél, 2014, s. 116. ISBN 978-80-87567-42-5.

<sup>14</sup> Tamtéž, s. 158.

důstojníky. Důležitou náplní práce a posláním generálního velitele bylo u četníků vzbuzovat zájem a lásku k povolání, k němuž se sami rozhodli.

V každé zemi se sídly v Praze, Brně, Opavě, Bratislavě a Užhorodě byla zřízena zemská četnická velitelství. V Čechách, na Moravě a ve Slezsku byla přebrána již existující velitelství z doby monarchie a na Slovensku a Podkarpatské Rusi byly tyto součástí vytvořeny v prvních letech života československého státu. U každého z nich vznikla doplňovací oddělení, u kterých probíhal teoretický výcvik aspirantů pro výkon četnické služby a zároveň škola sloužila jako rezerva sil pro potřebu četnické asistence. Od 1. ledna 1921 byla zřizována funkce exponovaných štábních důstojníků. Důvodem byla pomoc některým zemským velitelům. Prosazovali jejich rozkazy a prováděli kontrolu výcviku, školení, kázně a výkonu služby. Obvody ZČV byly rozděleny na četnická oddělení a jejich území zahrnovalo několik okresních velitelství, kterým podléhaly jednotlivé stanice<sup>15</sup>.

V organizaci četnictva byly četnické stanice nejnižším článkem a základním výkonným orgánem četnického sboru. Na území Čech, Moravy a Slezska byly zřízeny již v období monarchie. Například v červenci roku 1920 spadalo pod zemské četnické velitelství v Čechách 188 důstojníků a 4 472 četníků a na Slovensku 207 důstojníků a 10 261 četníků. Mimo tuto obecnou strukturu, existovaly v organizační struktuře četnického sboru některé další specializované útvary, podléhající Zemskému četnickému velitelství. Tyto celky byly často dočasné, postupně vznikaly na vhodných místech republiky, doplňovaly výkon služby a obstarávaly zvláštní úkoly. Některé z nich zanikaly nebo se slučovaly<sup>16</sup>.

## 2.4 Přijímání uchazečů k četnictvu

Mladý stát na začátku roku 1919 započal s rozsáhlým nábořem četníků na zkoušku a výpomocných četníků. Do přípravné četnické služby se přijímali uchazeči pro vytvoření rezerv v Praze, Brně, Opavě a nejdůležitějších průmyslových střediscích jako rezervy

---

<sup>15</sup> MACEK, P., UHLÍŘ, L. *Dějiny policie a četnictva II. Československá republika (1918 – 1939)*. Praha: Police history, 1999., s. 53 - 59. ISBN 978-80-902670-0-9.

<sup>16</sup> DLOUHÝ, M., *Století četnické kriminalistiky. Historie kriminalistiky u četnictva na území České republiky*. Cheb: Svět křídél, 2014, s. 51. ISBN 978-80-87567-42-5.

používané výhradně k četnickým asistencím<sup>17</sup>. Všichni uchazeči byli přijímáni na základě dobrovolnosti. Zájemci o službu v četnickém sboru byli ovšem mnohdy nuceni vykonávat bezpečnostní službu, aniž by k ní byli dostatečně vyškoleni a vycvičeni, protože z důvodu velkého počtu prázdných míst u sboru byli četniční aspiranti zpočátku zařazováni přímo na četnické stanice a teprve později, podle možnosti, povoláváni do nástupní školy. Od roku 1922 nastupovalo nově přijaté mužstvo do škol ihned. Například zemské četnické velitelství pro Slovensko hlásilo generálnímu veliteli v Praze, že dnem 25. září 1919 započal nový kurz školy četníků na zkoušku. Do tohoto kurzu bylo povoláno 248 účastníků, kteří byli zařazeni na stanicích bez teoretického výcviku s trváním do 20. prosince 1919<sup>18</sup>.

Obecná kritéria pro doplňování mužstva byla stanovena zákonem č. 299/1920 Sb. z.a.n. v § 17. Všichni uchazeči museli vyhovovat zvýšeným služebním požadavkům, které na ně byly kladeny a splňovat všeobecné podmínky. Přednostně byli přijímáni bývalí legionáři a délesloužící důstojníci. Doplňování důstojníků se provádělo buď postupným povyšováním v četnictvu nebo přestupem důstojníků vojska, nejvýše však v hodnosti kapitána<sup>19</sup>. Mužstvo se doplňovalo na základě dobrovolnosti a uchazeči se přijímali nejprve jako četníci na zkoušku. U každého žadatele byla prověřována jeho minulost, bezúhonnost, svéprávnost a duševní způsobilost, muselo se jednat o osoby s československou státní příslušností ovládající úřední jazyk slovem i písmem. Zájemce musel být ve věku od 21 do 35 let se silným a zdravým tělem a s výškou nejméně 165 cm. Dalšími podmínkami byl svobodný stav nebo bezdětné vdovství, vzdělání alespoň obecné školy a absolvování vojenského výcviku dle branného zákona. Některý požadavek, např. věku a stavu, na podanou žádost ministerstvo vnitra promíjelo. Znalost úředního jazyka československého ovšem pouze s podmínkou, že si žadatel nejdéle do dvou let jazyk osvojí<sup>20</sup>.

Výběr u četnictva měl celkově přísnější měřítko než u vojska. Četnictvo mělo například náročnější kritéria osobních předpokladů. V úvahu přicházeli jen muži bezvadného chování. Kvůli trestní a mravní bezúhonnosti byli prověřováni i nejbližší

---

<sup>17</sup> BOHATA, I., *Protílidová úloha četnictva v letech 1918 – 1938*. Praha: Federální ministerstvo vnitra, 1978, s. 21.

<sup>18</sup> Archiv Muzea Policie ČR. Dopis z Čs. zemského velitelství pro Slovensko, adresovaný Generálnímu velitelství četnictva čsl. státu o zahájení kurzu pro četníky na zkoušku. Bratislava, 26. září 1919.

<sup>19</sup> MACEK, P., UHLÍŘ, L. *Dějiny policie a četnictva II. Československá republika (1918 – 1939)*. Praha: Police history, 1999., s. 100. ISBN 978-80-902670-0-9.

<sup>20</sup> PELANT, J., O četnictvu. *Naše vojsko*. 1929, č. 10, s. 163.

příbuzní uchazeče a dbalo se na dobrou pověst jeho rodiny. Čekatelé se hlásili u zemského četnického velitelství, kde absolvovali lékařskou prohlídku a byli zařazení k doplňovacímu oddělení. Při zjištění tělesné vady, která sice při vojenské službě nebo v občanském životě nepřekážela, byl nejméně žadatel lékařem odmítnut. Jestliže se v průběhu zkušební doby mladý četník osvědčil a prokázal tělesné a duševní schopnosti, byl jmenován strážmistrem. V opačném případě, když se projevila nezpůsobilost v jakémkoliv směru, byl ze sboru okamžitě propuštěn<sup>21</sup>.

## 2.5 Systém členění hodností

Personální struktura četnictva po roce 1920 byla členěna podle dvou základních hledisek, a to podle hodnostních stupňů s dvěma základními skupinami (četniční gážísté bez hodnostní třídy a důstojníci četnictva – gážísté v hodnostních třídách) a podle služebních kategorií. Systém hodností se s menšími změnami udržel do roku 1939.

Ve sboru četnických gážístů bez hodnostní třídy byly zavedeny tyto hodnosti a skupiny:

- mužstvo – četníci na zkoušku,
- sbor strážmistřů – strážmistr, štábní strážmistr, praporčík,
- vrchní strážmistři – vrchní strážmistři zbraní, vrchní strážmistři služeb,
- kancelářští zřízenci (dřívější kancelářští sluhové) – byli zaměstnanci civilními a nosili občanský oděv bez jakéhokoliv označení, ale i oni podléhali vojenským trestním zákonům a četnickým disciplinárním předpisům, jejich pracovní náplní bylo vykonávání pomocných kancelářských prací.

Důstojníci četnictva - gážísté v hodnostních třídách, se dělili se na nižší důstojníky a vyšší důstojníky. Nejvyšším důstojnickým stupněm byla hodnost generál četnictva.

Podle služebních kategorií bylo platné dělení na důstojníky zbraní, kteří se rozdělovali na četnické důstojníky správní (mohli zastávat místa velitelů četnických oddělení a učitelů na četnických školách) a četnické důstojníky výkonné (byli zpravidla okresními četnickými veliteli a učiteli na četnických školách). Druhou kategorií byli důstojníci

---

<sup>21</sup> PELANT, J., O četnictvu. *Naše vojsko*. 1929, č. 10, s. 163.

služeb. Sem patřili příslušníci četnictva, kteří vykonávali služby justiční, intendanstva, služby účetnictva a účetní kontroly, dále zdravotní služby a právní služby<sup>22</sup>.

## 2.6 Stejnokroj četnického sboru

Vyjma četníků na zkoušku bylo povoleno nosit občanský oděv mimo službu všem příslušníkům četnictva. Vojenský ráz četnictva byl zevně vyznačen stejnokrojem a pokud četník vystupoval na veřejnosti, musel být vždy podle předpisu oblečen a ozbrojen poboční zbraní. První předepsaný oděv a výstroj obdržel každý četník na zkoušku od četnické správy na účet četnického eráru bez ohledu na jeho cenu. Původní četnické stejnokroje byly rakouské, které se v průběhu republiky měnily a vyvíjely. Poslední typ pocházel z roku 1921 a v následujícím období se změnil pouze v detailech<sup>23</sup>. Komplexní předpis, upravující vzhled, byl vydán Výnosem MV v roce 1927. Stejnokroj československého četnictva měl typicky šedozelenou barvu se zlatými knoflíky pro důstojníky a ve stříbrném provedení pro četníky na zkoušku. Označení hodností se vždy přispůsobovalo označení v čs. armádě. Umístěny byly na náramenících, které byly pevně všity do ramen pláště nebo blůzy<sup>24</sup>. K předpisové výzbroji patřil bodák, šavle, samonabíjecí pistole, krátká opakovací puška (karabina) a obušek. Veškerá výzbroj společně se střelivem byla poskytována do služby zdarma.

## 2.7 Povinnosti, práva a zákazy stanovené četníkům

Mezi ozbrojenými sbory mělo četnictvo velmi významné místo. Bylo výkonným orgánem politické státní správy a zároveň bylo vojensky organizovaným sborem. Podléhalo vojenskému trestnímu zákonu a soudům. Příslušníci četnictva se zavazovali k čtyřleté povinné službě a skládali přísahu příslušníka čs. četnictva se slibem svědomitého

---

<sup>22</sup> MACEK, P., UHLÍŘ, L. *Dějiny policie a četnictva II. Československá republika (1918 – 1939)*. Praha: Police history, 1999., s. 99. ISBN 978-80-902670-0-9.

<sup>23</sup> Tamtéž.

<sup>24</sup> SPEYCHAL, R., et al., *Stráž obrany státu*. Praha: MV&H s.r.o., 2002, s. 26. ISBN 978-80-238-8328-3.

plnění mimo povinností četníka i povinnosti vojáka, jež jim byly vojenskými zákony uloženy<sup>25</sup>.

Služba u četnictva sice nebyla snadná a měla určitá omezení, která se dotýkala i osobního života, ale stala se prestižní záležitostí a zajišťovala příslušníkům jistotu určitého životního standardu nižší střední třídy. Služební instrukce dopodrobna upravovala chování četníků a stanovovala různá nařízení a řadu zákazů, které měly za cíl zajistit dobrou pověst sboru a jeho vážnost. Například sňatek byl povolován až po odsloužení čtyř let služby nebo po dosažení 30 let věku s povolením příslušného velitelství. V roce 1927 bylo volební právo četníků do zákonodárných sborů omezeno zákonem č. 56/1927 Sb.<sup>26</sup>, stejně jako u ostatních příslušníků ozbrojených sil. Četníci také nesměli vstupovat do spolků a organizací s politickou činností, ale ani například do Sokola, i když se v tomto případě o politické uskupení nejednalo. Ministerstvem vnitra byla povolována pouze účast v některých nepolitických spolcích, jako např. v Československé obci legionářské, Svazu československých důstojníků či Spolku pěstitelů policejních a ušlechtilých psů<sup>27</sup>.

Dalším opatřením byl pokyn nařizující trvalé ubytování četnických gážístů v kasárnách obsažený v Kasárním předpisu<sup>28</sup>. Podle § 11 svobodní gážísté mimo služební třídy a žáci školy pro výcvik četníků na zkoušku, školy pro výcvik velitelů stanic a odborných kurzů měli povinnost bydlet v kasárnách. Výjimky byly uděleny pouze při vedení společné domácnosti v místě s rodinou nebo nejbližšími příbuznými, kteří byli odkázáni na podporu samotného četníka. Povolení udílel vždy přímý představený velitel. Vzdalování z kasáren upravoval § 21, kdy v hodinách pravidelného služebního zaměstnání nebylo povoleno vzdalovat se z kasáren z jiných než služebních důvodů. Každé vzdání musel četník nahlásit veliteli nebo jeho zástupci, v jejich nepřítomnosti dozorčímu nebo pohotovostní službě. Při déletrvajícím vzdání nechávali četníci na věšáku u postele zprávu s místem pobytu pro případné odvolání do služby. Jednou v týdnu mohl četník opustit kasárna do vzdálenosti 30 km, v případě divadelních představení, národních slavností a za účelem vzdělávání a přednášek dostal povolení na vzdálenost do 50 km .

---

<sup>25</sup> PELANT, J., O četnictvu. *Naše vojsko*. 1929, č. 8, s. 128.

<sup>26</sup> Zákon č. 56/1927 Sb. z. a n., o volebním právu příslušníků branné moci a četnictva, ze dne 28. května 1927.

<sup>27</sup> BOHATA, I., *Protílidová úloha četnictva v letech 1918 – 1938*. Praha: Federální ministerstvo vnitra, 1978, s. 47.

<sup>28</sup> Kasární předpis. In: *Služební předpisy čs. četnictva*. Věstník četnictva č. 13 z roku 1924. Praha: Státní tiskárna, 1924.

### 3. SYSTÉM VZDĚLÁVÁNÍ PŘÍSLUŠNÍKŮ ČETNICTVA

Četnická správa si uvědomovala, že vzdělání se vyplácí nejen samotnému jedinci, ale i celému sboru, proto jako jeden z prvních úkolů při budování československého četnictva bylo zajištění řádného praktického a teoretického výcviku nově přijatého mužstva. Rozhodnuto bylo na základě jednání MV na začátku roku 1919 a četníci na zkoušku nastupovali do nástupní školy ihned, jakmile to bylo možné. Vzdělávací systém zakotvený v *Instrukci pro četnické školy*<sup>1</sup>, jež bude pro další text této kapitoly hlavním vodítkem, stanovil nejen organizaci škol, ale vypsané základní výchovné a vzdělávací principy platily i pro instruktory kurzů, velitele četnických stanic a jejich zástupce. V § 1 instrukce se říkalo: „*Nezbytným předpokladem pro správné a úspěšné konání četnické služby jest náležitý teoretický výcvik, jehož účelem je jednak získati vědomosti odborné a zdokonaliti a prohloubiti všeobecné vzdělání, jednak též docíliti nezbytného stupně fyzické zdatnosti a vypěstovati morální vlastnosti, jimiž má četnictvo vynikati*“.

Také závěr rozsáhlého poučného rozkazu určoval důkladný odborný výcvik, svědomité a horlivé vykonávání služby, neboť jak hlásal Generál Skorkovský i v četnickém povolání platilo: „*V práci a vědění jest naše spasení*“<sup>2</sup>. Přijímací požadavky ke sboru se staly jen východiskem pro řádný výkon četnické služby. Podle škpt. četn. Roberta Váni, který se u četnictva prosadil zejména v oblasti vzdělávání a osvěty, nestačila jen krátká praxe, ale nováček musel získat další znalosti a dovednosti. Doporučoval proto vytrvalou práci, studium, zkušenosti a důslednou výchovu nejmladších příslušníků četnického sboru tak, aby všechny úkony přešly neustálým cvikem přímo do krve všech četníků. Dále navrhoval dobře využívat čas a současně odstranit vše, co bezprostředně nesouviselo s výcvikem<sup>3</sup>.

Systém vzdělávání u četnictva, přestože se vyznačoval jednoduchostí, byl efektivní, konkrétně zaměřený a dobře propracovaný. Žádný z četníků nestudoval bezúčelně, protože určitý stupeň vzdělávání byl poskytován výhradně tam, kde to skutečně potřebovali. V obecném měřítku vzdělávací systém zvyšoval kvalitu práce četníků po celou dobu jejich služebního života. Major Pelant v roce 1929 uvedl: „*Život četníka je neustálé učení ve*

<sup>1</sup> Instrukce pro četnické školy. In: *Služební předpisy čs. četnictva*. Věstník četnictva č. 11 z roku 1928. Praha: Státní tiskárna, 1928.

<sup>2</sup> DLOUHÝ, M., *Století četnické kriminalistiky. Historie kriminalistiky u četnictva na území České republiky*. Cheb: Svět křídel, 2014, s. 7. ISBN 978-80-87567-42-5.

<sup>3</sup> VÁŇA, R., *Teoretický a praktický výcvik četnictva*. Služební příručka. Praha, 1937, s. 1.

školách i na stanici. I pak, když má poslední školu za sebou, nesmí četník zaháleti, chce-li zůstat stále na výši doby, a musí soukromým studiem neustále doplňovati svoje vědomosti a zkušenosti“<sup>4</sup>. Výsledky teoretického a praktického výcviku byly na každém stupni vzdělávacího procesu průběžně kontrolovány a hodnoceny. Znalosti byly vyžadovány i při zařazení v běžné výkonné službě a každý četník se tak musel nepřetržitě vzdělávat<sup>5</sup>. Vzdělávací systém zdůrazňoval i význam vzdělávacích aktivit, které neměli organizovaný ráz, např. samostatné učení na stanicích (sebevzdělávání) a učení při práci, zároveň s bouřlivým rozvojem vědy a techniky pružně reagoval na nové poznatky a společenský vývoj.

### 3.1 Soustava četnických škol

Četnické školy fungovaly u doplňovacího oddělení Zemských velitelství četnictva v Praze, Brně, Bratislavě a Užhorodě. Děly se dle účelu a učební látky na tři druhy:

- škola pro výcvik četníků na zkoušku,
- škola pro výcvik velitelů četnických stanic,
- škola pro výcvik výkonných důstojníků.

Mimo všeobecného a odborného výcviku poskytovaly školy i nezbytný výcvik vojenský. Další specializovaný výcvik byl zajišťován ve zvláštních odborných kurzech, které byly zřízeny u Zemských velitelství nebo i u jiných útvarů. Vybraní příslušníci sboru si zde mohli doplnit a prohloubit již nabyté vědomosti a dovednosti. Vzdělávání pokračovalo i po příchodu na četnické stanice.

#### 3.1.1 Organizace výuky četnických škol

Velitel školy sestavoval týdenní rozvrh, který ještě pro jeho odsouhlasení předkládal zemskému veliteli. Jednotlivé předměty se měly dle možnosti střídát, s tím, že

---

<sup>4</sup> PELANT, J., O četnictvu. *Naše vojsko*. 1929, č. 10, s. 164.

<sup>5</sup> HERAJT, T., *Případy dokonáných sebevražd příslušníků četnictva v působnosti Zemského četnického velitelství Čechy v letech 1918 – 1928*. In: Almanach příspěvků VII. konference policejních historiků. Praha: Muzeum Policie ČR, 2012, s. 29. ISBN 978-80-86466-26-2.

na dopoledne se vypisovaly náročnější disciplíny a odpoledne se vyučovaly snadnější předměty nebo praktický či vojenský výcvik. Frekventanti na první hodinu nastupovali již po rozcvičce. Přestože v jednotlivých třídách nemělo být více jak čtyřicet žáků, další paralelní třída se zřizovala, až když počet dosáhl šedesáti.

### 3.1.2 Zkoušky a klasifikace

V průběhu školy četníci procházeli několika typy zkoušek. Mimo zkoušky přijímací a informativní to byly zvláště zkoušky klasifikační a závěrečné, které hodnotily prospěch žáků. K hodnocení se používaly čtyři klasifikační stupně, označené číslicemi:

- velmi dobrý prospěch (4),
- dobrý prospěch (3),
- dostatečný prospěch (2),
- nedostatečný prospěch (1).

Kromě prospěchu žáků se hodnotilo chování žáků a pilnost.

Chování žáků se označovalo jako:

- vzorné (4),
- uspokojivé (3),
- zákonné (2),
- nezákonné (1).

Pilnost žáků byla:

- vytrvalá (4),
- uspokojivá (3),
- méně uspokojivá (2),
- nestálá (1).

Celkový prospěch žáka se určoval z prospěchu v jednotlivých předmětech a skupinách, z chování a pilnosti, a to známkou:

- velmi dobrou,
- dobrou,

- dostatečnou,
- nedostatečnou.

Tato konečná známka sloužila ještě pro seřazení všech žáků do pořadí dle prospěchu. Při shodě učitelský sbor rozhodoval dle přihlédnutí k individualitě konkrétního žáka.

### **3.1.3 Kontrola kvality výchovně vzdělávacího procesu**

Občasné hospitace prováděl velitel školy kontrolou postupu učitelů při vyučování a schopností žáků. Také zemský velitel četnictva nejméně jednou za čtvrt roku učinil hospitaci. Předmětem kontroly, mimo samotné vyučování, bylo používání učebních pomůcek, písemné práce žáků, stav školního zařízení a další.

## **3.2 Nejvýznamnější zásady vychovatelské a vyučovací**

Velmi důležitý byl pečlivý výběr členů učitelského sboru, protože na nich v konečném důsledku záleželo, jaká bude kvalita četníků. Výuku prováděli četničí důstojníci nebo smluvně mohli na četnických školách vyučovat i civilní pedagogové. Četničí učitelé a instruktoři měli být vybíráni z nejlepších praktiků, s výtečnou kvalifikací a charakterem, aby se tak stali vzorem svěřeným žákům.

### **3.2.1 Hlavní zásady vychovatelské**

Výchovné působení učitelů mělo vypěstovat v četnících ušlechtilé vlastnosti, umožnit jim, aby se stali způsobilými strážci zákona a rádci svých spoluobčanů. Vychovatelské prostředky byly rozmanité a záviselo na každém učiteli, jakého prostředku v daném případě použil. Musel však vždy být důsledným a spravedlivým. Všichni členové učitelského sboru měli mít na paměti zásady, že vlastní dobrý příklad je jedním z nejdůležitějších vychovatelských prostředků.

### 3.2.2 Hlavní zásady vyučovací

Důkladné osvojení vyučovací látky samotným učitelem bylo základním předpokladem pro úspěšnou práci četnického učitele, neboť „*Nemůže dobře mluvit ten, kdo není znalý věci*“<sup>6</sup>. Podle návrhů tehdejších pedagogů Švadlenky a Kapnina z roku 1927 a 1931 měla pečlivá příprava a opakování látky probíhat následovně:

- důkladným přečtením služebních předpisů, které mají být vysvětleny,
- promyslet si, jak nejnázorněji vysvětlit pojem pro správné porozumění,
- rozhodnout se předem o navázání na látku již dříve probranou,
- procvičit si určitý cvik při praktickém předvedení<sup>7</sup>.

Pro hospodárně využitý čas k výcviku si měl každý učitel systematicky rozdělit vyučovací hodinu na úvod, stať a závěr. Mluvit měl srozumitelně, bez cizích slov. Z odborného materiálu se vybíralo pouze to, co mělo největší důležitost pro výkon služby. Již podle zásady Komenského: „*Řeč necht' souhlasí s rozumem jak mluvícího, tak naslouchajícího. Mluvícího, aby nevyjadřoval něco jiného, než cítí, poslouchajícího, aby se to hodilo k jeho chápavosti*“<sup>8</sup>.

Instrukce charakterizovala způsob přednášení získaných poznatků metodou genetickou, při níž žák nabýval nových vědomostí na základě svých zkušeností a rozebíráním příkladů se spolužáky, přičemž učitel pouze vedl a usměrňoval diskuzi. Při druhé metodě dogmatické se naopak stal základem souvislý výklad učitele, žáci jen naslouchali a dle potřeby si zapisovali poznámky.

### 3.3 Používané vyučovací metody a principy

Výše jmenovaná metoda genetická byla charakterizována zejména přednáškou, metoda dogmatická pak rozpravou. U obou je hlavní důraz kladen na komunikaci, ať již jednosměrnou, nebo dialogickou. Použití slova vždy patřilo mezi nejvšestrannější metody

<sup>6</sup> CICERO, citát in: VOJÁČEK, L., Četnické školství. In: *Kriminalistický sborník*. 1992, č. 3, s. 77.

<sup>7</sup> VÁŇA, R., *Teoretický a praktický výcvik četnictva*. Služební příručka. Praha, 1937, s. 9.

<sup>8</sup> KOMENSKÝ, J. A., Pansofie. In: BARTÁK, J., *Jak vzdělávat dospělé*. Praha: Alfa, 2008, s. 52. ISBN 978-80-87197-12-7.

výuky. Slovo je pro učitele nástroj efektivního a nejrychlejšího přenosu požadovaných informací. Zcela specifické postavení ve výuce měly také, stejně jako i dnes, didaktické principy. Instrukce se výslovně věnovala přednáškám, rozpravám a principu trvalosti, který byl zohledněn pravidelným opakováním učiva.

### 3.3.1 Přednášky

Rétorické umění učitele bylo jeho velkou výhodou, neboť při vyučování měl vykládat látku tak, jakoby pronášel své vlastní myšlenky bez nahlížení do knih nebo doslovného čtení. Aby se předešlo únavě žáků a nenastaly problémy s výpadky pozornosti, neměla být přednáška moc dlouhá. Protože názornost patří mezi nejúčinnější nástroje vzdělávacího procesu, měla se používat všude tam, kde to jen předmět dovozoval. Uplatnění konkrétního předmětu, jeho cílevědomého pozorování a předvádění vlastností, dále demonstrace obrazů, ilustrací, různých schémat, fotografií a map směřovalo k tomu, aby si žáci vytvářeli představy a pojmy na základě bezprostředního sledování a vnímání těchto prostředků vyučování<sup>9</sup>. Použití názorných pomůcek vedlo k lepšímu pochopení a trvalejšímu zapamatování učiva, docházelo k rozvíjení pozorovacích schopností a myšlenkových procesů.

Didaktickou techniku tehdy vlastně představovala jen tabule spolu s křídou a právě učitelovy nákresy a rozборы na školní tabuli přitahovaly pozornost žáků a osvědčovaly se jako velice účinné pomůcky. Protože nejlepší názor poskytuje sám život, pořádaly se vycházky mimo školu do přírody, muzeí, výstav a obrazáren, aby se co nejčastěji používaly příklady z praktického života. Na základě současných vědeckých objevů se tento postup ukazuje jako velmi účinný a nadčasový. Výzkumy totiž ukazují, že informace vstupují do našeho mozku z 87 % právě zrakem. Z toho vyplývá důležitost vizualizace ve vyučovacím procesu. Je však pravdou, že demonstrační metody mají velmi dlouhou tradici, vždyť zásadu názornosti rozpracoval již J. A. Komenský v 17. století ve svém díle *Velká didaktika*. V současnosti jsou ukázky posilovány moderními technickými prostředky a ovlivňují je multimediální a informační technologie<sup>10</sup>.

---

<sup>9</sup> MUŽÍK, J., *Didaktika profesního vzdělávání dospělých*. Plzeň: Fraus, 2005, s. 78. ISBN 978-80-7238-220-9.

<sup>10</sup> MUŽÍK, J., *Androdidaktika*. Praha: ASPI, 2004, s. 67. ISBN 978-80-7357-045-9.

### 3.3.2 Rozpravy

Metoda rozhovoru patří k nejstarším metodám a spočívá v tom, že formou otázek a odpovědí osvětluje určitý jev, problém a vede k novým poznatkům. Vyučování uskutečňované způsobem rozpravy poutalo zájem žáků a vyvolávalo jejich radost ze spolupráce při výuce. Učitel ovšem musel dbát při kladení otázek určitých pravidel, např. vždy se tázal v množném čísle, dopřál žákům dostatek času k přemýšlení, při těžších otázkách vyvolával žáky nadanější a s odpovědí méně schopným pomáhal. Za nesprávné zodpovězení hned nekáral a vyvaroval se chování, které by mohlo žáka ponížit. Podstatnou měrou přispíval k atmosféře beze strachu, kdy chyby jsou dovoleny a lze se z nich učit.

### 3.3.3 Opakování ve školách

Princip trvalosti vyjadřoval požadavek, aby si žáci dokázali zapamatovat vědomosti a dovednosti trvale a s odstupem času byli schopni si je znovu vybavit a použít, neboť učební látka byla základem služebního výkonu. Proto veškeré učivo muselo být osvojeno dokonale. Na přechodu mezi krátkodobou a dlouhodobou pamětí funguje filtr, do dlouhodobé paměti projde informace, která najde asociaci nebo je zdůrazněna opakováním. To znamenalo využití didaktické zásady: „Vyučuj trvale“. Úkolem školy bylo se tomuto co nejvíce přiblížit.

Podstatné bylo časové rozvržení učebního plánu, aby v hodině zbyl čas důkladně zopakovat probranou část k prvotnímu upevnění, tedy hned po přednesení nové látky. Jevilo se to jako velmi užitečné a nepostradatelné. Další opakování probíhalo po větších úsecích učiva. Předpokladem potom bylo navození aktivního vztahu všech žáků k procesům opakování, protože usnadňovalo osvojení si nového učiva i méně nadaným, ale mělo význam i pro učitele samotné. Bylo jedinečnou příležitostí, kdy se mohli přesvědčit o svém vyučovatelském umění.

Také byla navrhována soustavná péče o vědomosti všech členů sboru vhodným systémem pokračovacích škol a kurzů, jejichž úkolem bylo soustavné opakování všech vědomostí a dovedností v plném rozsahu. K tématu trvalosti osvojení, kde je rozhodující síla, hloubka a trvání dojmu okresní inspektor Jan Odvárka v odborném časopisu Bezpečnostní služba z roku 1931 uvedl: „*Opakováním prodlužujeme trvání nového dojmu*

*a tím přímo působíme na trvalost jeho osvojení“*<sup>11</sup>. Pro správné pochopení, osvojení a zapamatování učební látky doporučoval opakovat vždy a odsuzoval zvyk některých učitelů, kteří po výkladu pokládali otázku: „*Rozuměli jste všichni*“? Ze zkušenosti znal realitu, že řada žáků se z různých důvodů k nepochopení látky rozhodně nepřizná. Nejpodstatnější však podle něho bylo porozumět novému učivu a schopnost jej správně použít<sup>12</sup>.

---

<sup>11</sup> ODVÁRKA, J., *Opakování a nácvik a jejich význam pro naše školení*. In: Bezpečnostní služba. 1931, č. 2, s. 27.

<sup>12</sup> Tamtéž.

## 4 ČETNICKÉ ŠKOLY

### 4.1 Škola četníků na zkoušku

Od roku 1922 nastupovali četníci na zkoušku přímo do škol při doplňovacích odděleních<sup>1</sup>. Po absolvování všeobecných a odborných předmětů v období 5 měsíců (od roku 1925 – 8 měsíců) byli rozmisťováni na jednotlivé stanice, kde se pak po zbývající dobu zkušebního roku cvičili v praktické službě. Poté, jestliže se ve službě osvědčili, mohli být přijati do definitivního stavu a zároveň jmenováni strážmistry<sup>2</sup>. O rozsahu předmětů a způsobu teoretického a praktického výcviku vypovídaly §§ 24 – 29 v Instrukci pro četnické školy<sup>3</sup>. Tento důmyslně vypracovaný služební předpis byl závazný pro všechny příslušníky četnictva. Záměrem školy bylo poskytnutí spolehlivého základu profesní přípravy pro další systematický výcvik a pro výkon ve službě.

Před přijetím k četnictvu se museli uchazeči podrobit psychologické zkoušce pro zjištění způsobilosti obecné inteligence, zvláště úsudku. Dále se prověřovaly kombinační schopnosti a paměť k pracovním úkolům, které je čekali u četnictva. Očekávána byla schopnost k rychlému rozhodování v nebezpečných situacích, postřeh a chápání pojmů a účelů zákonů, služebních předpisů a speciálních směrnic. Kromě inteligence záleželo také velmi mnoho na pracovní zdatnosti, kterou byla především podmíněna soustředěnost a zájem, rozhodoval i charakter a temperament každého četníka. Tyto všechny vlastnosti byly důležité pro správné četnické jednání ve službě, aby četník správně postřehl jakoukoliv situaci, rychle se rozhodoval, služebně prozíravě zakročoval a aby byl schopen posoudit, je-li určitý děj v souladu nebo rozporu se zákonem a služebními předpisy. Výkony každého jednotlivce museli být vždy kontrolovány učitelem, aby v praktické bezpečnostní službě nevznikly při jejich postupu konflikty mezi zákonem<sup>4</sup>.

V průběhu absolvování nástupnické školy byly po aspirantech požadovány obsáhlé znalosti především z odborných předmětů. Po ukončení výuky měli ovládat základní

---

<sup>1</sup> MACEK, P., UHLÍŘ, L. *Dějiny policie a četnictva II. Československá republika (1918 – 1939)*. Praha: Police history, 1999., s. 55. ISBN 978-80-902670-0-9.

<sup>2</sup> Organizační předpisy pro četnictvo. In. ERHART, J., *Rukověť četnictva*. Praha: vlastním nákladem, 1937, s. 30.

<sup>3</sup> Instrukce pro četnické školy. In: *Služební předpisy čs. četnictva*. Věstník četnictva č. 11 z roku 1928. Praha: Státní tiskárna, 1928, s. 16 - 20.

<sup>4</sup> VÁŇA, R., *Teoretický a praktický výcvik četnictva*. Služební příručka. Praha, 1937, s. 3.

pojmy a podstatu trestního práva, důvod a účel trestu, z oblasti kriminalistiky činnost zločincovu, z kriminalistické techniky například způsob zajištění trestního činu a jeho pachatele, naprosto dokonale ovládat zákon o četnictvu a trestní zákon. Vědomosti byly vyžadovány i při zařazení v běžné výkonné službě a každý četník se tak musel průběžně vzdělávat. Osvojené znalosti byly ověřovány tak, že byly požadovány doslovné citace zákonů a služebních předpisů<sup>5</sup>.

Podle štábního kapitána Roberta Váni byly učební pomůcky od JUDr. Alberta Milyty Učebnice obojího práva trestného a komentované sbírky předpisů pro četnictvo od majora Josefa Erharta výborně systematicky uspořádány a tím usnadňovaly studium. Kromě tohoto nejdůležitějšího výčtu základních vědomostí, musel samozřejmě četník ovládat i ostatní předměty v rozsahu předepsaném Instrukcí pro četnické školy. V tehdejší situaci byla důležitá i znalost menšinového jazyka, tak aby se četník dobře domluvil s občany svého obvodu. Doporučovalo se pokračovací studium i v praxi. Cvičit se v překládání z češtiny (slovenštiny) do menšinového jazyka, učit se správně vyslovovat a zbytečně se neučit slova, kterých se nevyužije, protože k plynulé konverzaci stačilo asi 300 slov. Další doporučení se týkalo věnování zvýšené pozornosti písemným pracím, kancelářské agendě s administrativními pracemi, jež se konaly na četnických stanicích, cvičit se v psaní na stroji, Morseovým značkám a zvláště těsnopisu, který byl důležitý k zaznamenávání zpráv bezpečnostního rozhlasu<sup>6</sup>.

Škola začínala zpravidla 1. září a nejpozději 14 dnů před jejím ukončením byl podán návrh na závěrečné zkoušky. Ty se konaly před komisí, které předsedal zemský četnický velitel, dále byli přítomni učitelé školy a politický úředník. Prospěch se zapisoval na klasifikační listinu a každý jednotlivec obdržel výpis. Jestliže četník z nějakého předmětu neuspěl, mohl do určené doby vykonat zkoušku opravnou<sup>7</sup>.

---

<sup>5</sup> HERAJT, T., Případy dokonaných sebevražd příslušníků četnictva v působnosti Zemského četnického velitelství Čechy v letech 1918 – 1928. In: *Almanach příspěvků VII. konference policejních historiků*. Praha: Muzeum Policie ČR, 2012, s. 29. ISBN 978-80-86466-26-2.

<sup>6</sup> VÁŇA, R., *Teoretický a praktický výcvik četnictva*. Služební příručka. Praha, 1937, s. 4.

<sup>7</sup> Instrukce pro četnické školy. In: *Služební předpisy čs. četnictva*. Věstník četnictva č. 11 z roku 1928. Praha: Státní tiskárna, 1928, s. 19.

#### 4.1.1 Učební osnova

Vyučovací předměty na četnických školách se dělily na dvě skupiny:

- skupina A - předměty všeobecného vzdělání,
- skupina B - předměty odborné.

Předměty ze skupiny A se nesměly vyučovat na úkor vyučování předmětů odborných. Rozsah byl omezen pouze na nezbytný základ potřebný pro služební a společenské postavení frekventantů. V praxi to znamenalo využití nejvíce ¼ všech vyučovacích hodin pro předměty všeobecného vzdělání. Jednotlivé předměty se pak přiměřeně střídaly, přičemž praktická cvičení a vojenský výcvik měly být v rozvrhu 5 hodin týdně. Desetiminutové přestávky zajišťovaly oddech studentů mezi hodinami dvou různých předmětů.

Před vyučováním, které začínalo většinou v 8 hodin ráno, se konala prostná cvičení obyčejná nebo s karabinou, šerm bodákem a šavlí po dobu přibližně 15-20 minut. Tato rozcvička neměla být vysilující, ale spíše měla podporovat tělesnou vzpruhu a otužení<sup>8</sup>.

#### Skupina A – předměty všeobecného vzdělávání

Základním materiálem k výuce, speciálně sestaveným pro předměty ze skupiny A, byla Příručka všeobecného vzdělání pro četnictvo. Výnosem prezidia ministerstva vnitra ze dne 16. října 1924, č. 17.920, byla schválena jako učební pomůcka pro četnické školy a stanice. Tvořilo ji dvanáct samostatných útlých sešitů uložených v tvrdých deskách. Celkově byla učební látka napsána na zhruba 830 stranách textu a obsah vypracovali profesori jednotlivých oborů. Pro názornost byla v sešitech použita vyobrazení kreslená i fotografická.

---

<sup>8</sup> Instrukce pro četnické školy. In: *Služební předpisy čs. četnictva*. Věstník četnictva č. 11 z roku 1928. Praha: Státní tiskárna, 1928, s. 8 - 9.

Ve škole pro výcvik četníků na zkoušku se vyučovalo těmto všeobecným předmětům:

- **Jazyk služební** – učební pomůckou byla Mluvnice jazyka českého a slovenského. Obsah zahrnoval pravopis, nauku o slově, skladbu vět, rozdělovací znaménka, hláskování, skloňování a slovesa. Ve třetí kapitole byl stručný nástin dějin literatury československé. V závěru stylistika obsahovala vzorce úředních podání. Četníci nacvičovali správné čtení dle výslovnosti i smyslu a sepisovali krátká služební hlášení.
- **Jazyk menšinový** – při výuce se používaly učebnice zavedené na obecných školách v sídle zemského četnického velitelství. Především se jednalo o základní cvičení v psaní a mluvě, osvojování slov a memorování běžných obrátů v potřebě nutné pro použití ve službě. Jestliže bylo v obvodu velitelství několik jazyků menšinových, určil zemský četnický velitel vždy pouze jeden jazyk, který byl na škole vyučován.
- **Počty a měřictví** – tento předmět byl rozdělen na aritmetiku obsahující základní početní výkony, obyčejné zlomky, rovnice, trojčlenku, dělitelnost čísel a rozklad v prvočísla. Druhá část sešitu zahrnovala geometrii. V obsahu byla například čára, přímka křivka, kruh, vzájemná poloha přímek a rovin v prostoru a výpočty plochy, objemu a povrchu obrazců.
- **Dějepis** – v sešitě s názvem Dějiny československé byly na 68 stránkách popsány dějiny v hlavních rysech, od pravěku až po vznik československého státu v roce 1918.
- **Zeměpis** – předmět byl rozdělen na všeobecný a vlastivědný. Obsahoval základy zeměpisu fyzikálního a matematicko - astronomického, návod k porozumění globu a mapám, přehled zemského povrchu a podrobný popis Československé republiky. Dodatek se Skizzou ve službě pátrací popisoval jak nakreslit přehledně znázornění terénu, grafickou část, měřítko, vysvětlivky, legendu a zakreslení trestného činu. Ohledně smluvených značek se zde doporučovalo studium publikací vojenského zeměpisného ústavu v Praze Základy kartografie a čtení map s Klíčem smluvených značek map speciálních a generálních. Většina četnických stanic totiž neměla k dispozici fotografický přístroj a četník měl povinnost místo činu důkladně popsat.

Nakreslená skica sloužila jako podklad pro seznámení s místem, kde byl čin spáchán, a stávala se součástí oznámení u soudu.

- **Přírodopis** – vyučovalo se probíráním látky ze sešitů Živočichopis, Rostlinopis a Chemie. Základem byla povšechná znalost nejdůležitějších živočichů, rostlin a nerostů, především těch, které se vyskytují v Československé republice.
- **Zdravověda** – charakterizovala základní pravidla péče o zdraví, popis lidského těla, nakažlivé nemoci, první pomoc při úrazech a otravách. Používala se učebnice První pomoc při úrazech a jiných nehodách před příchodem lékaře.

### **Skupina B – předměty odborné**

Základem výuky ve škole byly odborné disciplíny, protože četník nemohl plnit své povinnosti bez dokonalé znalosti trestního zákona a zákonů o četnictvu. Odborné předměty byly tyto:

- **Zákon o četnictvu ze dne 14. dubna 1920, čís. 299 Sb.z. a n., organizační ustanovení pro četnictvo a četnická služební instrukce** (byly vyučovány v rozsahu potřebném pro podřízeného četníka.
- **Kasární předpis** – obsah předpisu se skládal z pěti částí. Zahrnoval vše o zřizování a vnějším i vnitřním označení kasáren. Například v § 2 se psalo o najímání kasáren pokud možno ve středu obce, poblíž hlavních ulic a cest, ale ne rušných, aby četnictvo nebylo obtěžováno přílišným hlukem. V domě se nesměla provozovat hostinská živnost, okna v přízemí musela být zabezpečena mřížemi a měla být zajištěna pitná voda. Hlava II. obsahovala předpisy o pořádku v kasárnách, hlava III. předpisy o ubytování a organizaci vnitřní služby. Poslední část předpisu pojednávala o oslavách a smutečních projevech.
- **Právo ústavní a správní** - učební pomůckou byl Výbor zákonů a nařízení republiky Československé, Věstníky četnictva, zákony zemské, nařízení a vyhlášky. Četníci se zde učili nejvýznamnější ustanovení ústavní listiny a ustanovení práva správního, kterých nejvíce využívali při výkonu služby.
- **Obecný trestní zákon** - frekventantům školy studium usnadňovala kniha univ. prof. JUDr. Alberta Miloty Učebnice obojího práva trestního, která byla velice

dobře utříděna a seřazena. Jako služební a učební pomůcka pro četnictvo byla schválena výnosem ministerstva vnitra z 13. 6. 1925, čís. 32.889/1925. Výborná byla i komentovaná sbírka předpisů pro četnictvo vydaná majorem četn. Josefem Erhartem.

- **Trestní řád** - organizace trestních soudů a státních zastupitelstev, jejich kompetence, postup trestního řízení v hlavních rysech. Pomůckami byl trestní řád pro Čechy, Moravu a Slezsko a trestní řád uherský pro Slovensko a Podkarpatskou Rus
- **Vojenský trestní zákon a vojenský trestní řád** – byly probírány nejzávažnější vojenské trestné činy, kupříkladu porušení povinnosti ve strážní službě a dezerce. Četníci v této oblasti zejména studovali služební pomůcky od Josefa Lepšíka O vojenských trestních zákonech, Josefa Hafnera Vojenský trestní zákon a od Jaroslava Steinbacha Vojenský trestní soudní řád.
- **Služba pátrací a daktyloskopická** – používaly se zejména služební a učební pomůcky pro četnictvo od autorů Povondry a Pinkase Pokyny pro službu pátrací a daktyloskopickou bezpečnostních orgánů a Instrukce pro daktyloskopickou službu četnictva. Pro velitele stanic byla určena Prozatímní instrukce pro četnické pátrací stanice. Výbornou pomůckou pro sběr daktyloskopických stop byla Guskova daktyloskopická souprava.
- **Služební řád branné moci republiky Československé** – vyučováno v rozsahu potřebném pro podřízeného četníka (§§ 1-13, 21, 26, 29, 45, 47, 48 Instrukce). Pomůckou se stal I. díl Služebního řádu (A-I-1).
- **Nauka o zbraních a střelbě** – pomůckou byl Předpis o zbraních a střelbě četnictva a náležející vojenské předpisy. Příslušníci četnictva museli ovládat podrobný popis a činnost četnické karabiny a pistole, lehkého a těžkého kulometu. Také si osvojovali zacházení s ručním granátem a služební šavlí.

Z těchto odborných předmětů byl největší důraz kladen na výuku kriminalistiky, která v této době zaznamenala dynamický rozvoj. Její poznatky byly využity zejména v předmětu služba pátrací a daktyloskopická, který byl vyučován ve všech četnických školách, na rozdíl od policejních strážných sborů. Realitou tak byly značné rozdíly v odborné způsobilosti a teoretické přípravě. Zatímco u policejních sborů nebylo ani

základní, natož speciální školení, četníci byli vzděláváni v množství odborných předmětů a kurzů. Právě v kriminalistice dosahovali velmi dobré úrovně<sup>9</sup>. Pro nováčky se tento předmět vyučoval v rozsahu potřebném pro podřízeného četníka v délce 8 měsíců. Četníci na zkoušku si měli osvojit znalost nejpotřebnějších pravidel z oboru kriminální taktiky a techniky, moderní princip daktyloskopie, zajišťování stopy atd. Po tříměsíční teorii ve škole absolvovali praktický výcvik s důrazem na správné pozorování okolního dění nejen ve dne, ale také v noci. Cílem bylo rozvíjet schopnosti kombinační, úsudkové, posilovat koncentraci a neměly chybět ani psychologické zkoušky paměti. Podrobnější probrání látky tohoto předmětu absolvovali četníci ve školách pro výcvik velitelů stanic<sup>10</sup>.

Pátrací služba neměla po celé 19. století jakékoli specifické metody. Rozvoje se dočkala na začátku 20. století. Již v nejstarší známé příručce z roku 1914 používané na našem území je pojednáno o potřebě moderního vyšetřování pro četníky ve službě pátrací. Zajímavostí je, že příručku do českého jazyka přeložil policejní úředník ve Vídni JUDr. Karel Klečka. Aktuálnost ustanovení přispěla k jejímu používání po celou dobu samostatného státu. Změnou všeobecných podmínek a úpadku morálky v poválečném období, kdy se rozmáhala zločinnost, nebyli četníci již s to obvyklými prostředky působit k zamezení zločinu. Vzniklá situace si vyžádala nové taktické postupy, technické prostředky a speciální metody pátrací služby. Četnický sbor, jestliže chtěl dosáhnout úspěchu v potírání zločinu, musel dostat návod jak shromažďovat důkazy trestného činu a jakým způsobem osoby usvědčit.

Metody identifikace zločinců se v průběhu věků vyvíjely. Ve středověku byl takový člověk nesmazatelně poznamenán uříznutím jednotlivých údů, nosu či uší nebo se mu rozžhaveným železem vypálilo na čelo znamení. Ohledně těchto praktik si mohli zločinci na počátku 20. století oddychnout, protože došlo k modernizaci a hlavně humanizaci evidenčního systému. Používaly se metody bertilonáže, které se zakládaly na přesném měření jedenácti tělesných rozměrů. Pařížský zakladatel Bertillon předpokládal, že rozměry kostí se po dvacátém roce věku u zdravého člověka již nemění a tak není možno najít dva jedince se stejnými rozměry měřených částí těla.

---

<sup>9</sup> MACHUTOVÁ, M., Bezpečnostní rozhlas – nástroj boje proti zločinu. In: *Almanach příspěvků III. konference policejních historiků*. Praha: Muzeum Policie ČR, 2008, s. 128.

<sup>10</sup> DLOUHÝ, M., *Století četnické kriminalistiky. Historie kriminalistiky u četnictva na území České republiky*. Cheb: Svět křídél, 2014, s. 134. ISBN 978-80-87567-42-5.

Postupně tento antropometrický systém začala nahrazovat daktyloskopie založená na neopakovatelnosti papilárních linií na vnitřní straně článků prstů, na dlaních a chodidlech, které zůstávají po celý život relativně neměnné a jsou neodstranitelné. Zabývala se porovnáváním otisků prstů za účelem identifikace osoby. Ve dvacátých letech 20. století se stala plnohodnotným soudním důkazem. O zpracování této problematiky se zasloužili kapitáni četnictva Josef Povondra a Oldřich Pinkas. V roce 1922 vydali první ucelenou publikaci s názvem Pokyny pro službu pátrací a daktyloskopickou bezpečnostních orgánů<sup>11</sup>. Výnosem ministerstva vnitra byla příručka schválena jako služební a učební pomůcka pro četnictvo a stala se základní pomůckou při vyučování na všech stupních četnických škol<sup>12</sup>. Obsahovala šest částí popisujících metody a prostředky zjišťování a usvědčení pachatele, pomůcky, vyhledávání stop, zde se poprvé setkáváme s pojmem stopa a jejím dělení na otisky, skvrny a jiné stopy, čtvrtá část se věnovala popisu osob nazývaného „portrait parlé“ podle francouzského kriminalisty Alphonse Bertillona. Byl to jakýsi technický slovník, který umožňoval svou jednoduchostí popsat fyziognomii tak, aby každý rys a každá nápadnost byly správně označeny a vyvolaly přesnou představu o popisované osobě. Jedna z částí publikace postihovala problematiku osob žijících potulným životem, se záměrem podchytení jejich nekontrolovaného pohybu souvisejícího s trestním jednáním.

V závěru byla uveřejněna Instrukce pro daktyloskopickou službu četnictva, upravující výkon této služby. Autoři se neopomněli zmínit o přínosu českého fyziologa Jana Evangelisty Purkyně. Nazvali ho zde jako zakladatele moderní daktyloskopie, zjišťování osob podle otisků a čar prstových. I když mu prvenství nelze přisoudit, byl jedním z vědců, kteří poukázali na různotvárnost papilárních linií<sup>13</sup>. Řízení daktyloskopické služby a pátrací služby mělo za úkol četnické oddělení v Praze. Osamostatnilo se v roce 1928 a změnilo název na Ústřední četnické pátrací oddělení. Po souhlasu ministerstva školství byl vytvořen Kriminologický ústav při právnické fakultě Univerzity Karlovy, který však kromě pořádání odborných kurzů pro orgány justice a bezpečnostních sborů nevyvíjel větší aktivitu.

---

<sup>11</sup> DLOUHÝ, M., *Století četnické kriminalistiky. Historie kriminalistiky u četnictva na území České republiky*. Cheb: Svět křídél, 2014, s. 121. ISBN 978-80-87567-42-5.

<sup>12</sup> Schváleno Výnosem ministerstva vnitra č. 54015-13 ze dne 29. července 1922 jako služební a učební pomůcka pro četnictvo.

<sup>13</sup> DLOUHÝ, M., *Století četnické kriminalistiky. Historie kriminalistiky u četnictva na území České republiky*. Cheb: Svět křídél, 2014, s. 214 - 215. ISBN 978-80-87567-42-5.

Další učební pomůckou pro četnictvo, která se výhradně zabývala prvorepublikovou kriminalistickou taktikou, byla Učebnice pátrací taktiky z roku 1935. Autor major Rudolf Košťák se ve dvou dílech knihy věnoval metodice vyšetřování, tzn. postupu na místě činu, zkoumání průkazního materiálu, popisu osob, daktyloskopii a případům žhářství. Rovněž se v části práce zaměřil na vyšetřování případů usmrcení. Přínosem pro rozvoj metodiky vyšetřování nejzávažnějších trestních činů byla práce štábního kapitána, velitele četnického oddělení v Náchodě Jana Vaji pod názvem Vyšetřování zločinů proti životu a majetku. Tento skutečný praktik v první části podrobně popisoval části lidského těla s odbornou terminologií a popisem známek smrti, následoval popis postupu při zjišťování totožnosti mrtvol, navazující úkony výslechu, zatýkání a domovní prohlídky. Samostatně se věnoval pátrání na místě činu při zavraždění dítěte s ukázkou skutečného případu. Jedna pasáž pojednávala o vyšetřování žhářství<sup>14</sup>.

#### **4.1.2 Vojský výcvik, osvětová a společenská výchova**

##### **Vojský výcvik četníků na zkoušku**

V tomto případě se jednalo o značně důležitou složku výcviku četnictva dle §§ 27, 35 a 43 Instrukce pro četnické školy z roku 1928. Podle poučného rozkazu generála Skorkovského důkladným vojenským výcvikem četnictva a rázným, vojenským vystupováním v jeho službě může četník trestním činům a neštěstím tímto způsobem předejít<sup>15</sup>. Výnos MV z prosince 1935 pak zvláště upozorňoval, aby se výcvik prováděl prakticky a výhradně se zřetelem k četnické službě. To znamenalo konání nácviku podle služební knihy branné moci, jiný způsob byl zakázán. Četníci na zkoušku si měli osvojit metody z cvičebního řádu pro pěchotu společně s pořadovým výcvikem v rozsahu nezbytném pro výkon služby a vykonat ostrou střelbu z karabiny a pistole. Bylo doporučováno cvičení přizpůsobovat dobře vhodnými úpravami a doplněním se zřetelem k pokrokům armády. Zvláště s ohledem na rozvoj ochrany proti bojovým plynům a leteckým útokům a na střelbu z nejmodernějších kulometů. Také věnovat pozornost novým směrnicím pro vojenské asistence, branné výchovy a mobilizace. Příslušníci

---

<sup>14</sup> DLOUHÝ, M., *Století četnické kriminalistiky. Historie kriminalistiky u četnictva na území České republiky*. Cheb: Svět křídél, 2014, s. 145. ISBN 978-80-87567-42-5.

<sup>15</sup> Tamtéž, s. 7.

četnictva se cvičili rovněž v tělesné výchově. Vedle toho pěstovali pevnou vůli, vojenskou čestnost a chladnou mužnou mysl, porozumění pro potřeby občanů, to vše s úmyslem zachování veřejného pořádku, klidu a bezpečnosti na území celé republiky<sup>16</sup>.

Na základě Výnosu MV z roku 1919<sup>17</sup> mohlo ZČV v případě nutnosti použít k praktické bezpečnostní službě četníky na zkoušku, kteří se nacházeli v teoretickém výcviku. To bylo možné, jen pokud se nepodařilo zajištění vojenské asistence a výhradně na dobu nutné potřeby. Četníci nikdy nezasahovali jednotlivě a samostatně, ale vždy pod vedením zkušených četnických důstojníků v hlídkách nebo četách<sup>18</sup>.

### **Osvětová a společenská výchova**

Po vzoru armády byla u doplňovacího oddělení zavedena osvětová výchova, kterou prováděli vybraní adepti s pedagogickými předpoklady - osvětoví referenti. Jejich úkolem bylo rozšiřování všeobecných vědomostí, pochopení politické situace a otázky časové (aktuální), poznání vlastivědy, utužení pospolitosti a pravého státního vlastenectví<sup>19</sup>. V září 1927 vznikl projekt putovních knihovniček. Měly postupně cirkulovat mezi jednotlivými četnickými stanicemi, zejména prostřednictvím železniční dráhy. Jednalo se především o stanice v místech vzdálených od kulturních středisek, kde nebyly obecní knihovny nebo kde byly knihovny bez českých knih, ponejvíce v pohraničních oblastech. Putovní knihovničku měl, tvořil kufřík, ve kterém by byly zastoupeny různé druhy publikací. Osvětový referent ovšem argumentoval, že existuje výrazný zájem o literaturu odbornou, zejména velká poptávka byla po literatuře kriminalistické. Nakonec z důvodu nedostatečné vybavenosti knihovny Zemského četnického velitelství v Praze bylo od navrhovaného projektu ustoupeno a řešení problému odloženo na neurčito<sup>20</sup>.

Součástí vzdělávání se stala výchova společenského chování. Československá četnická správa dbala na udržení dobrého jména četnického sboru. Dodržovalo se, aby příslušný výklad jednotlivých pravidel vycházel z příkladů ze života a výchova se prováděla více prakticky. Návuk vybraného chování a vystupování byl zprostředkován

<sup>16</sup> VÁŇA, R., *Teoretický a praktický výcvik četnictva*. Služební příručka. Praha, 1937, s. 10.

<sup>17</sup> Výnos Ministerstva vnitra č. 21.876-13-19 z 13. června 1919.

<sup>18</sup> MACEK, P., UHLÍŘ, L. *Dějiny policie a četnictva II. Československá republika (1918 – 1939)*. Praha: Police history, 1999., s. 71. ISBN 978-80-902670-0-9.

<sup>19</sup> BOHATA, I., *Protílidová úloha četnictva v letech 1918 – 1938*. Praha: Federální ministerstvo vnitra, 1978, s. 47.

<sup>20</sup> NA, fond Zemského četnického velitelství Praha, ka. 361, sign. 9711/27.

návštěvou muzeí, obrazáren, výstav, vhodných kulturních a sociálních institucí, významných podniků a továren<sup>21</sup>. K výuce se používala brožura, ač původně určena pro vojsko, vydaná roku 1921 pod názvem Společenská výchova vojenská. Dílo pocházelo od plodného spisovatele Dr. Jiřího Gutha-Jarkovského, jehož knihy po desetiletí utvářely bonton české společnosti. Publikace seznamovala s obecnými pravidly slušného chování, pojednáno bylo o pozdravu, o držení těla, o chování na ulici a na promenádě, dále ve společnosti a také v divadle a na koncertě. V úvodu textu se kupříkladu psalo: „*Slušné chování je zálibným tenkrát, jeví-li se přirozeným a nenuceným. Bude takovým jenom tehdy, když je náležitě nacvičeno, to jest, když jste si je osvojili tak, že není na něm znáti žádné nucenosti, aniž strojenosti*“<sup>22</sup>.

## 4.2 Škola pro výcvik velitelů stanic

Plán výcviku, včetně vojenského stanovily §§ 30 až 38 Instrukce pro četnické školy. Cílem školy bylo zdokonalit, doplnit a rozšířit vzdělání definitivních četníků pro způsobilost k výkonu funkce velitele četnické stanice, včetně základních zásad vyučovatelských a vychovatelských. Žadatel musel mít odsloužené u sboru nejméně čtyři roky, poté mohl předložit prosbu o povolání k přijímací zkoušce. Požadavkem byla část písemná, při níž četníci vypracovávali témata všeobecného a odborného rázu. V druhé části zkoušky se ústní formou prověřovaly znalosti ze zákonů o četnictvu, organizační předpisy, všeobecný trestní zákon a řád, právo ústavní a správní. Kromě toho v potřebné míře měli prokázat znalost menšinového jazyka. V případě neúspěchu a konečné klasifikace „*neschopen*“ mohl uchazeč zkoušku ještě jednou opakovat. U všech zemských četnických velitelství začínala škola 1. září a trvala 10 měsíců.

Podle univerzitního profesora Šeráckého, měli kandidáti při výběru pro vyšší služební místa vykazovat vyšší stupeň výkonu, než jaký byl požadován u přijímání nováčků ke sboru a současně měli mít na dobré úrovni schopnosti vojenské, pedagogické a společenské. Budoucí velitel četnické stanice totiž nezůstával pouze velitelem, ale stával

---

<sup>21</sup> Instrukce pro četnické školy. In: *Služební předpisy čs. četnictva*. Věstník četnictva č. 11 z roku 1928. Praha: Státní tiskárna, 1928, s. 19.

<sup>22</sup> ŠMÁKAL, F., Chování příslušníků uniformovaných sborů v obraze doby. In: *Almanach příspěvků VI. konference policejních historiků*. Praha: Muzeum PČR, 2011, 121 – 140. ISBN 978-80-260-0974-0.

se i poradcem mladších a méně zkušených četníků, dále jejich instruktorem a vychovatelem. Znalost češtiny nebo slovenštiny měla být dokonalou a jazyk menšinový byl důležitým prvkem pro služební i společenské styky<sup>23</sup>. Vzdělávací systém pamatoval na to, aby výuka u jednotlivých škol na sebe navazovala, a vždy se rozvíjely vědomosti a dovednosti získané na předchozím stupni<sup>24</sup>. Ve škole pro výcvik velitelů stanic byla podrobně probírána veškerá látka spadající do konkrétního předmětu. Stejně tak bylo dbáno výcviku ve vychovatelství a vyučovatelsví, potřebného při výuce podřízených četníků na stanicích<sup>25</sup>.

Ve škole pro výcvik velitelů stanic se převážně vyučovaly předměty stejné jako ve škole pro výcvik četníků na zkoušku, ale všeobecná látka byla rozšířena a probírána podrobněji. Učební pomůckou byla Příručka všeobecného vzdělání pro četnictvo. Některé předměty ovšem byly vynechány, jiné naopak připojeny tak, aby frekventanti získali způsobilost k funkci velitele četnické stanice. Zařazeno mělo být nejdůležitější odvětví kriminologie a upozorněno na rozdíly mezi vojenskou a bezpečnostní taktikou.

Ve vyučování přibyly četníkům tyto předměty:

- **Hospodářské předpisy pro četnictvo**, které předkládaly pravidelné a mimořádné požitky četnictva, vypracování různých účtů a podání, potřebná pro velitele stanice,
- **Jednací řád četnictva** obsahoval ustanovení všeobecná a pro velitele stanice ustanovení s písemnými úkoly a ukázkami z I. a II. dílu Jednacího řádu četnictva,
- **Nauka o terénu** popisovala orientaci v přírodě, čtení map, kreslení skiz a náčrtků, pomůckou byla Vojenská mapa a Základy kartografie a čtení z map,
- **Mobilizační předpisy a zpravodajská služba** napsané v rozsahu potřebném pro součinnost četnických stanic v záležitostech mobilizačních a zpravodajských,
- **Předpisy o četnické polní službě a o vojenských asistencích**,
- v odborném předmětu **Služba pátrací a daktyloskopická** byly předepsané pomůcky rozšířeny o Prozatímní instrukci pro četnické pátrací stanice, která upravovala oblast pátrací služby a obsahovala vzory souvisejících písemností. Služba se zde vymezovala jako: „*soustavné stíhání pachatelů trestných činů a pátrání po osobách pohřešovaných a nezvěstných, po totožnosti neznámých*“

<sup>23</sup> VÁŇA, R., *Teoretický a praktický výcvik četnictva*. Služební příručka. Praha, 1937, s. 5 - 6.

<sup>24</sup> VOJÁČEK, L., Četnické školství. In: *Kriminalistický sborník*. 1992, č. 3, s. 76.

<sup>25</sup> VÁŇA, R., *Teoretický a praktický výcvik četnictva*. Služební příručka. Praha, 1937, s. 5.

*mrtvol a po majitelích věcí a zvířat, jejichž původ má být zjištěn*<sup>26</sup>. Zdokonalovali se ve znalosti praktik, zvyků a vlastností zločinců a prostředků k jejich vypátrání.

Podle § 35 Instrukce pro četnické školy se jednou až dvakrát za měsíc konala **praktická cvičení ve službě obchůzkové a ve službě pátrací** s nácvikem pečlivého pozorování a správného posuzování poznatků. Stejně důležité bylo naučit se nosit zbraň tak, aby ji mohli četníci včas a podle předpisu použít. Na základě konstruovaných trestních činů si žáci osvojovali jejich vyšetřování s následným písemným zpracováním celého činu ve vyučovacích hodinách. Za účelem rozšíření zkušeností se mohli účastnit při větších trestních řízeních.

Podle ustanovení § 36 byla prováděna **praktická cvičení ve vyučování**. Z důvodů pedagogických působili frekventanti jako hospitující posluchači při vyučování ve školách pro výcvik četníků na zkoušku a měli možnost vyzkoušet si pod dohledem učitele své vzdělávací schopnosti přímo při výuce. Zakončení školy se realizovalo ústní zkouškou, před zkušební komisí. Vypsaná klasifikační listina se předkládala zemskému četnickému velitelství a její výpis velitel oddělení připojil ke kvalifikačním dokladům každého jednotlivce. V případě neúspěchu frekventantů, bylo možno povolit zkoušku opravnou.

Nezbytnou součástí byly i **návštěvy kulturních a sociálních zařízení**, v rámci kterých rozvíjeli a upevňovali etické a mravní zásady. V praxi poté plnili i reprezentativní úkoly, mezi které patřila účast na různých společenských akcích. V případě absence na některé významné události to mohlo znamenat pro četníka řešení nepříjemných následků.

### 4.3 Škola pro výcvik výkonných důstojníků

Škola si kladla za cíl podle § 39 Instrukce pro četnické školy poskytnout vzdělání kvalifikovaným vrchním strážmistřům, kteří aspirovali na důstojnickou hodnost a funkci okresního četnického velitele. Štábní kapitán Váňa doporučoval šestiměsíční trvání školy prodloužit na 10 měsíců. K přísným podmínkám přijetí doporučoval ještě připojit zkoušku na zjištění jednotlivých složek osobnosti a zvýraznit podíl aktuálních odborných disciplín kriminologie, kriminální antropologie, kriminální sociologie a kriminalistiky. Důkladný

---

<sup>26</sup> Výnos ministerstva vnitra č. 72.991/13-1929, prozatímní instrukce pro pátrací službu četnictva, §1.

výběr kandidátů předpokládal, že vrchní strážmistři mají odslouženo nejméně 15 let ve výkonné službě, jsou absolventi školy pro velitele stanic s nejméně velmi dobrým prospěchem, dokonalou znalostí služebního jazyka a schopnost domluvit se alespoň jedním jazykem menšinovým. Uchazeč musel mít praxi nejméně 2 roky na pozici velitele četnické stanice.

Praktický a teoretický výcvik byl velmi podobný výcviku ve škole pro velitele stanic. Prohluboval a rozšiřoval již získané znalosti a dovednosti z přecházejícího školského stupně.

- **Předměty všeobecného vzdělání** se vyučovaly z Příručky všeobecného vzdělání pro četnictvo.
- V **literatuře** se látka obohatila o novinky a vhodná díla literární z osvětových knihoven.
- V **přírodovědě** o přednášky nových objevů, jejichž znalosti byly potřebné v kriminalistice.
- Další příležitost rozšířit si zkušenosti, měli frekventanti při **návštěvách policejních a kriminologických muzeí**.
- Ve **zdravovědě** se probírali důležité stati ze soudního lékařství se zřetelem k pátrací službě. Přidanou pomůckou bylo Soudní lékařství pro mediky a právníky od prof. MUDr. Vladimíra Slavíka.
- Dalším připojeným učebním předmětem se stalo **vychovatelství a vyučovatelství** s obsahem všech forem, metod a prostředků výchovy a vyučování.
- Delikátní otázkou zůstávalo **společenské chování a vystupování na veřejnosti**. Protože výkonní důstojníci četnictva se nesměli stranit společenským stykům na veřejnosti, ale naopak museli výtečně reprezentovat četnický sbor. Pro tuto oblast bylo doporučováno dílo francouzského spisovatele André Gaveta Umění velitelské a k soukromému studiu Výklady o mravní výchově vojenské vydané v Praze 1922<sup>27</sup>.

Závěrečné ústní zkoušky se konaly před komisí, které předsedal generální velitel četnictva. Sepsaná klasifikační listina zůstávala uložena u ministerstva vnitra a její výpis byl posléze zaslán na příslušné zemské četnické velitelství.

---

<sup>27</sup> VÁŇA, R., *Teoretický a praktický výcvik četnictva*. Služební příručka. Praha, 1937, s. 7.

#### 4.4 Výcvik četnických důstojníků správních

Povolání důstojníci vojska byli podle § 51 Instrukce přidělováni zemskému četnickému velitelství tam, kde právě probíhala škola pro výcvik výkonných důstojníků nebo aspoň pro výcvik velitelů stanic. Aspiranti měli být mimořádně vycvičeni ve všech oborech četnické výkonné a správní služby. Po tříměsíčním teoretickém studování ve škole nastupovali k četnickým oddělením vedenými staršími a zkušenějšími důstojníky. V této etapě se prakticky seznamovali s kancelářskou službou a zkušenosti sbírali i na služebních obchůzkách.

Na závěr jedenáctiměsíčního teoretického a praktického výcviku aspiranti skládali odbornou zkoušku před komisí, které předsedal generální velitel četnictva nebo jeho zástupci. Zkouška probíhala písemně i ústně a důstojníci při ní měli prokázat přinejmenším ty vědomosti, které nezbytně potřebovali k řádnému výkonu funkce velitele oddělení. Pro důstojníky bylo navrhováno další vzdělávání formou odborných kurzů. Například kurz s disciplínami kriminalistickými při kriminologickém ústavu Karlovy univerzity. Do hodnosti plukovníké a generálské se měli navrhovat pouze nad průměr vynikající důstojníci četnictva s rozsáhlými znalostmi. Hlavním posláním jejich práce bylo zvyšovat sílu a vážnost četnického sboru. Vštěpovat podřízeným smysl pro solidaritu, uvědomování si povinnosti, schopnost k sebeobětování a sebezapírání každého jednotlivce ve službě. Jakožto hybná páka četnického sboru spolu s veliteli četnických stanic usilovali o co možné nejlepší plnění povinností tak, aby prospěli své vlasti. Štábní kapitán Váňa k důstojnické otázce napsal: „*Můžeme směle říct, že četnický správní důstojník vytvořil za účinné pomoci odpovědných činitelů a za ochotné i vynikající spolupráce všech výkonných příslušníků sboru z československého četnictva nejlepší bezpečnostní sbor v Evropě*“<sup>28</sup>.

---

<sup>28</sup> VÁŇA, R., *Teoretický a praktický výcvik četnictva*. Služební příručka. Praha, 1937, s. 7 - 8.

## 5 ODBORNÉ KURZY A POKRAČOVACÍ VÝCVIK

### 5.1 Četnické odborné kurzy

Namísto prodlužování doby trvání školy četníků se dle potřeby pro vybrané příslušníky četnictva zřizovaly specializované kurzy. Ke každému kurzu byly vždy vydány zvláštní předpisy o jeho účelu, učebním plánu, délce trvání a možných zkouškách. Podmínkou byla skutečná nutnost dalších znalostí a dovedností četníka při výkonu služby<sup>1</sup>.

#### Odborný pátrací kurz

Z důvodu zvýšené ochrany veřejné bezpečnosti a veřejného pořádku se od 1. ledna 1928, na základě návrhu tehdejšího plukovníka četnictva Josefa Ježka, zřizovaly četnické pátrací stanice. Jejich činnost řídil vrchní strážmistr (strážmistr), který musel být absolventem hodnostní školy, nebo musel projít speciálním kurzem výcviku v pátrací a daktyloskopické službě u Ústředního četnického pátracího oddělení v Praze, které sídlilo v kasárnách zemského četnického velitelství na Malé Straně v Karmelitské ulici č. 388. Na pátrací kurzy bylo od roku 1928 postupně vysíláno čtyřicet četníků řídících jednotlivé četnické pátrací stanice v celé republice. Přednášky pojednávaly o zavádění nových vědeckých metod, technických prostředků a taktických postupů při výkonu služby. Např. význam skici nebo téma evidence potulných cikánů, daktyloskopie atd<sup>2</sup>.

#### Informační kurz pro polní četnictvo

V publikaci *Organická ustanovení a služební předpis pro polní četnictvo* z roku 1929 v oddílu I. se pojednává o zřízení polního četnictva za mobilizace vojska nebo jednotlivých jeho částí a přidělení vyšším velitelstvím armády v poli. Určeno bylo k tomu, aby vykonávalo služby v pásmu etapním, bylo nápomocno důstojníkům generálního štábu,

<sup>1</sup> Instrukce pro četnické školy. In: *Služební předpisy čs. četnictva*. Věstník četnictva č. 11 z roku 1928. Praha: Státní tiskárna, 1928.

<sup>2</sup> DLOUHÝ, M., *Století četnické kriminalistiky. Historie kriminalistiky u četnictva na území České republiky*. Cheb: Svět křídel, 2014, s. 159. ISBN 978-80-87567-42-5.

vykonávalo asistence a důležité služby eskortní a ordonanční. Výcvik polního četnictva se prováděl již v míru, a to z části v četnických školách, z části ve zvláštních kurzech pro polní četnictvo<sup>3</sup>.

### **Zpravodajský kurz**

Důležitou součástí výkonu služby četnictva byla rozsáhlá zpravodajská agenda. Již převzatá četnická instrukce předepisovala četníkovi dobrou místní a osobní znalost. Ta byla základem pro kvalitní informovanost vlastní i včasného informování příslušných úřadů a nadřízených velitelství. Řádně zavedené a spolehlivě fungující zpravodajství bylo považováno za základ úspěšného výkonu služby. Jednací řád nařizoval četnickým stanicím hlášení všech mimořádných událostí, a to buď přímou cestou v případě nebezpečí z prodlení, nebo služebním postupem zemskému četnickému velitelství. Na jejich základě informoval příslušný velitel přednostu zemského úřadu o všech významných událostech, které se týkaly veřejného pořádku, klidu a bezpečnosti. Četnické stanice informovaly též okresní četnické velitelství, které bylo v pravidelném spojení s okresním hejtmanem. Zvláštní předpisy pak upravovaly spolupráci se zpravodajskou ústřednou a jejími odbory<sup>4</sup>.

### **Kurz pro výcvik služebních psů četnictva a jejich vůdců**

Přestože již v roce 1897 vyšetřující soudce Dr. Hans Gross pojednával o významu psů pro četnickou službu, k jejich zavedení pro četnictvo setrvala rakouská četnická správa lhostejnou. Zákaz vodění psů do služby zůstal a postupně byl rušen až v období samostatného československého státu. V roce 1911 jeden ze zakladatelů české kynologie rytmistr Theodor Rotter<sup>5</sup> vydal první směrnici pojmenovanou Výcvik a použití služebních psů<sup>6</sup>. Prvního ovčáckého psa zakoupil počátkem roku 1909 pro bezpečnostní službu

---

<sup>3</sup> *Organická ustanovení a služební předpis pro polní četnictvo*. Kroměříž: J.Gusek, 1929, s. 3.

<sup>4</sup> BOHATA, I., *Protidivoká úloha četnictva v letech 1918 – 1938*. Praha: Federální ministerstvo vnitra, 1978, s. 67.

<sup>5</sup> Zajímavostí je, že se jedná právě o onoho četníka, o kterém píše Jaroslav Hašek v *Osudech dobrého vojáka Švejka*, jak dělal na Kladensku pokusy s policejními psy na vandrácích. HAŠEK, J., *Osudy dobrého vojáka Švejka za světové války*. Praha: Československý spisovatel, 1983, s. 41.

<sup>6</sup> DLOUHÝ, M., *Století četnické kriminalistiky. Historie kriminalistiky u četnictva na území České republiky*. Cheb: Svět křídel, 2014, s. 235 - 241. ISBN 978-80-87567-42-5.

c. k. četnictva v Čechách<sup>7</sup>. Po převratu bylo na území nově vzniklého státu 27 služebních psů, navíc byl písecký psinec zřízený v roce 1915 zrušen a psi rozprodáni<sup>8</sup>.

Od roku 1921 byly na ministerstvo vnitra adresovány mnohé opakované žádosti četníků o povolení chovu služebního psa a brání jej s sebou do služby. Proto byla držba vlastních psů postupně povolena s podmínkou jejich propůjčení v případě potřeby pro bezpečnostní službu na celé území soudního okresu. V listopadu 1921 se v Praze na Pankráci konala první zkouška policejních psů československého četnictva. Od nového roku byl ministerstvem vnitra přijat zkušební řád pro výcvik policejních psů československého četnictva a to výnosem číslo 2.427/13. Všichni psi ve službě museli splnit přezkoušení podle tohoto řádu před zkušební komisí<sup>9</sup>.

Kurzy pro výcvik služebních psů a jejich vůdců byly zahájeny ve výcvikovém středisku v Nových Hradech v Jižních Čechách 15. ledna 1923. Prvního kurzu se zúčastnilo pět psů erárních a dalších devět psů ve vlastním držení jednotlivých četníků. Celkem se zde uskutečnily čtyři dvanáctitýdenní kurzy. Po zařazení psa na četnickou stanici měl výcvik pokračovat minimálně jednu hodinu denně<sup>10</sup>. V roce 1924 četník František Jurka vydal příručku s názvem Policejní pes jako pomocník bezpečnostních orgánů<sup>11</sup>. Dílo zahrnuje historii kynologie, výcvik policejního psa a jeho vůdce, stopování a část pojednává o lidském pachu<sup>12</sup>. Služební psi se používali ke sledování pachových stop a ochranní psi výlučně k ochraně psovoda. Označení podezřelého psem byl pouze podpůrný důkaz a sám o sobě nemohl být důvodem k zatčení, případné podezření muselo být doloženo jinými důkazy.

Za vůdce služebních psů byli vybíráni výhradně gážisté mimo služební třídy, kteří se k tomu sami dobrovolně přihlásili a měli o výcvik psů zájem. Kurzy po roce 1925 zajišťoval Ústav pro chov a výcvik služebních psů četnictva v Pyšelích u Prahy<sup>13</sup>. Také zde byla realizována příprava vůdců a psů k záchraně osob zbloudilých, nemocných či

---

<sup>7</sup> RULC, J., ŠTAUDINGER, J., NEVOLNÝ, P., *Dějiny československé služební kynologie*. Praha: CanisTR, 2014, s. 31. ISBN 978-80-904210-8-0.

<sup>8</sup> DLOUHÝ, M., *Století četnické kriminalistiky. Historie kriminalistiky u četnictva na území České republiky*. Cheb: Svět křídel, 2014, s. 235 - 241. ISBN 978-80-87567-42-5.

<sup>9</sup> Tamtéž, s. 243.

<sup>10</sup> RULC, J., ŠTAUDINGER, J., NEVOLNÝ, P., *Dějiny československé služební kynologie*. Praha: CanisTR, 2014, s. 79. ISBN 978-80-904210-8-0.

<sup>11</sup> JURKA, F., *Policejní pes jako pomocník bezpečnostních orgánů*. Kroměříž: J. Gusek, 1924.

<sup>12</sup> DLOUHÝ, M., *Století četnické kriminalistiky. Historie kriminalistiky u četnictva na území České republiky*. Cheb: Svět křídel, 2014, s. 243. ISBN 978-80-87567-42-5.

<sup>13</sup> RULC, J., ŠTAUDINGER, J., NEVOLNÝ, P., *Dějiny československé služební kynologie*. Praha: CanisTR, 2014, s. 89 - 101. ISBN 978-80-904210-8-0.

postižených živelnou pohromou a kurzy redresurní, které trvaly pět týdnů<sup>14</sup>. O tom jak probíhala služba četnictva se služebním psem za první republiky, ukazuje dobový vstup z úvodu do metodické pomůcky pro četníky v podání štábního kapitána Františka Kunce, vydané v roce 1936 s názvem *Pes, jeho přirozenosti a jejich aplikace pro praktický chov a výcvik*: „... *Nejvýmluvnějším doporučením pro používání služebních psů v četnické službě jest jistě smutná statistika útoků na životy četníků ve službě a povážlivý seznam jmen hrdinů, skosených zákeřnou rukou v době konání služby. Krátce, pes je nejlepším a nejvěrnějším pomocníkem ve službě a jeho vydržování je tak levné, že náklad s ním spojený nepřichází ve srovnání s výkonem vůbec v úvahu...*“<sup>15</sup>.

### **Kurz pro výcvik řidičů služebních motorových vozidel četnictva**

Četnictvo, pro zvýšení mobility, bylo vybavováno motorovými koly s postranním vozíkem pro přepravu psovoda se služebním psem a potřebné techniky. V roce 1931 prvních patnáct kusů erárních automobilů obdržely nejzatíženější pátrací stanice, v následujícím roce pak ty ostatní<sup>16</sup>. S postupující modernizací a motorizací bylo nových řidičů stále více zapotřebí. Absolvovali výcvik nejen v řízení automobilů a autokarů, ale i stále rozšířenějších motocyklů, které byly postupně zařazovány jak na pátrací či pohotovostní stanice, tak i na silniční kontrolní stanice. Vybaveny jimi byly i běžné četnické stanice.

### **Lyžařský kurz**

Na četnických stanicích, zejména v horských oblastech se používání lyží velmi dobře osvědčilo. Množily se případy, kdy právě četníková jízda na lyžích v hlubokém sněhu vedla k dopadení pronásledovaného pachatele. Z tohoto důvodu předpis pro lyžařský výcvik četnictva z roku 1921 v úvodu začíná: „*Proto jest ve vlastním zájmu každého četníka, aby se s lyžařením dokonale obeznámil.*“. Četnické lyžařské kurzy trvaly šest

---

<sup>14</sup> DLOUHÝ, M., *Století četnické kriminalistiky. Historie kriminalistiky u četnictva na území České republiky*. Cheb: Svět křídél, 2014, s. 245. ISBN 978-80-87567-42-5.

<sup>15</sup> RULC, J., ŠTAUDINGER, J., NEVOLNÝ, P., *Dějiny československé služební kynologie*. Praha: CanisTR, 2014, s. 14. ISBN 978-80-904210-8-0.

<sup>16</sup> DLOUHÝ, M., *Století četnické kriminalistiky. Historie kriminalistiky u četnictva na území České republiky*. Cheb: Svět křídél, 2014, s. 305 - 311. ISBN 978-80-87567-42-5.

týdnů a k výcviku byl zpracován detailní rozpis na jednotlivé dny. O jejich zřízení rozhodovalo ministerstvo vnitra, rovněž určovalo místo konání a početní stavy frekventantů a instruktorů. Přednost měli dostávat dobrovolníci, další četníci byli určováni. Předpokladem účasti v kurzu byl věk do 35 let, úplné zdraví a zařazení v oblastech, kde bylo používání zimní výstroje nutností. V období let 1921 až 1928 byly lyžařské kurzy organizované kupříkladu v těchto městech: Železná Ruda, Jablonec nad Jizerou a na Hrebienoku u Tatranského Starého Smokovce.

Lyžařský výcvik probíhal v týdenních intervalech, svátky a neděle byly volné. Na začátku kurzu se frekventanti nejdříve seznámili s lyžařským vybavením a jeho údržbou. Poté následoval již praktický nácvik jednotlivých prvků lyžování a náročnější vyjíždky. Celý kurz byl zakončen vojenským cvičením spojeným se střelbou na terč.

Základem lyžařské výzbroje byly dřevěné lyže s tzv. Bilgeriho vázáním, sněžnice s dobovým označením „sněhové obruče“ a lyžařské hůlky z lískového dřeva. Z výstroje se například doporučovala teplá blůza, při větších mrazech vlněná, plátěné spodky s nákolenicemi, bavlněné a přes ně vlněné ponožky a služební kalhoty. Na tehdejší dobu poměrně drahé lyžařské boty mohly být nahrazeny vojenskou šněrovací obuví. Místo četnické nevhodné čapky se používala vlněná čapka, použitelná i jako kukla a praktická chránítka uší. Četníkům sice byly přiznávány tzv. požitky, ale vzhledem k tomu, že si v průběhu kurzu sami hradili většinu výdajů, převážnou část těchto přídatků utratili za ubytování a stravování<sup>17</sup>.

Dne 8. 2. 1927 vykonal generál Knobloch přehlídku četnického lyžařského kurzu v Železné Rudě a předložil o ní zprávu: „*Zdravotní poměry v kurzu byly dobré, ubytování odpovídalo, stravování rovněž. Kázeň byla dobrá, ohledně výstroje a výzbroje nebylo závad. Lyžařský materiál je celkem dobrý, zájem účastníků velký. Německé obyvatelstvo se chovalo velmi slušně*“. Generál Knobloch se přesvědčil, že všichni frekventanti si osvojili velmi dobré znalosti lyžařské pro četnickou službu a zapsal: „*U všech jest zřejma jistota v jízdě, získaná pilným cvikem a zdárným vlivem instruktorů*“. U nejlepších lyžařů z kurzu navrhnul, aby jim byla udělena odměna ministerstva vnitra ve formě některého díla naší literatury<sup>18</sup>.

---

<sup>17</sup> SKOŘEPA, M., Lyžařské kursy četnictva. In: *Almanach příspěvků VI. Konference policejních historiků*. Praha: Muzeum PČR, 2011, s. 109 – 112. ISBN 978-80-260-0974-0.

<sup>18</sup> Archiv muzea PČR. Zpráva zemského velitele gen. Knoblocha od průběhu lyžařského kurzu, č. j. 226. Referát k č. 67 dův./28. Ze dne 8. 2. 1927, Železná Ruda.

## **Četnický kurz pro silniční policii**

Rozvojem motorismu vyvstala potřeba zajišťování bezpečnosti veřejné dopravy, proto od května 1935 vznikaly četnické kontrolní stanice. Jejich úkolem bylo provádět dozor nad dodržováním dopravních předpisů a v případě nehody poskytovat první pomoc. Kurz byl zaměřen pro výuku potřebných znalostí a výcvik v dovednostech pro kvalitní výkon služby<sup>19</sup>.

## **Četnický informační kurz Stráže obrany státu**

Pro efektivní zajištění státních hranic v případě válečného střetnutí s využitím místních bezpečnostních složek byla vládním nařízením č. 270/1936 Sb. z. a n. zřízena Stráž obrany státu (SOS). Jejím hlavním úkolem bylo zajistit neporušitelnost státní hranice a nedotknutelnost státního území Československé republiky, spolupůsobení při ochraně veřejného klidu a pořádku a bezpečnosti v pohraniční oblasti. Dalším významným úkolem byl výkon zpravodajské a hlásné služby, střežení vojenských a dalších důležitých objektů a příprava vojenské obrany státních hranic. SOS tvořili příslušníci četnictva, policie, finanční stráž a tzv. vojenských posil, což byli záložní vojáci, kteří v míru vykonávali své civilní povolání. V říjnu a listopadu 1937 proběhly dvanáctidenní výcvikové kurzy všech praporů SOS, kterých se zúčastnilo celkem 793 příslušníků četnictva. Absolvovali výcvik střelecký, speciální kurzy zákopnické, zdravotnické a protichemické<sup>20</sup>.

## **Kurz pro pozorovatele četnických leteckých hlídek**

Od 1. července 1935 byly zřizovány zcela nové součásti četnictva, a to četnické letecké hlídky. Bylo jim stanoveno dohlížet na dodržování předpisů a úmluv v oblasti letectví a hájit tak pravomoc ve vzdušném prostoru nad státním územím. Dále spolupracovali s pozemní bezpečnostní službou a pomáhali při pasové kontrole<sup>21</sup>. K plnění úkolů používali stíhací pozorovací letadla typů Škoda, Aero, Avia a Letov v základním

---

<sup>19</sup> VÁŇA, R., *Teoretický a praktický výcvik četnictva*. Služební příručka. Praha, 1937, s. 3.

<sup>20</sup> BOHATA, I., *Protílidová úloha četnictva v letech 1918 – 1938*. Praha: Federální ministerstvo vnitra, 1978, s. 76.

<sup>21</sup> Tamtéž, s. 74.

šedozeleňém nátěru. Zajímavostí je, že Československá republika byla jako jeden z prvních států v Evropě se zavedenou leteckou policií. K jejímu zřízení byly naše úřady donuceny častými neohlášenými přelety cizích letadel přes státní území<sup>22</sup>. Součástí leteckých hlídek byli kromě letců i pozorovatelé, pro které byly zřizovány speciální kurzy.

### **Četnický informační kurz četnických pohotovostních oddílů**

Pro posílení četnických stanic v pohraničních oblastech sousedících s Německem vznikly s platností od 1. 9. 1933 na základě Výnosu Ministerstva vnitra ČSR č. 51127-13 ze dne 26. 7. 1933 Četnické pohotovostní oddíly (ČPO). Jejich jádro tvořili četníci na zkoušku, kteří se školili ve školách a kurzech u doplňovacího oddělení v době, kdy nekonali službu. Základem byla podpora služební činnosti četnických stanic v příkázaném obvodu. Původních deset ČPO v Čechách a ve Slezsku se rozrostlo i na Moravu, Slovensko a pak i na Podkarpatskou Rus<sup>23</sup>.

### **Další odborné kurzy**

Vzhledem ke vzrůstající specializaci služebních činností a v reakci na skutečné potřeby četnictva pochopila četnická správa nutnost organizování dalších specializačních kurzů. Byly pořádány např. horolezecký kurz četnictva či ekvitační kurz<sup>24</sup> pro důstojníky a gážisty mimo služební třídy četnictva, kterých bylo zapotřebí k výkonu četnické služby<sup>25</sup>.

## **5.2 Pokračovací výcvik**

Po ukončení školy u doplňovacího oddělení si absolventi své nabyté vědomosti dále prohlubovali přímo na stanicích. K tomuto účelu byl předepsán zemským četnickým velitelstvím pro všechny četnické stanice jednotný rozvrh. Vyučování bylo v řízení velitele

---

<sup>22</sup> DLOUHÝ, M., *Století četnické kriminalistiky. Historie kriminalistiky u četnictva na území České republiky*. Cheb: Svět křídel, 2014, s. 175 - 176. ISBN 978-80-87567-42-5.

<sup>23</sup> ŠELEP, J., Četnické pohotovostní oddíly. In: *Almanach příspěvků III. Konference policejních historiků*. Praha: Muzeum PČR, 2008, s. 115.

<sup>24</sup> Jednalo se o kurz jízdy na koni.

<sup>25</sup> VÁŇA, R., *Teoretický a praktický výcvik četnictva*. Služební příručka. Praha, 1937, s. 3.

stanice, nebo jeho zástupce. V případě jejich zaneprázdnění se dbalo na to, aby podřízení četníci studovali sami. Nejednalo se ovšem pouze o znalosti nových předpisů, ale velitelé se měli zaměřit i na jazykové vzdělávání svého mužstva. Četníci si zdokonalovali sloh při zadaných písemných úkolech včetně potřebného krasopisu a psali diktáty, což poté dobře využili v úředním zapisování. Protože náměty prací nebyly výslovně stanoveny, mohly být úlohy hypotetické, ale i ze skutečné praxe. Četníci se mohli setkat například s tématy ve znění: „*Vypracujte zatčení pro tuláctví podle §§1. a 2. zákona z 24. května 1855*“ nebo „*Vypracujte zatčení ve smyslu § 411 trestního zákona*“ apod. Nejvhodnější byly úlohy, které vedly k posuzování a samostatnému uvažování jednotlivého četníka, nutily ho k logickému uvažování a bystřejšímu úsudku potřebných v pátrací službě. V prvních letech služby byly četníkům ukládány pouze jednoduché úkoly, např. prostá oznámení nebo zprávy o zatčení. V dalších letech se postupně přecházelo k úlohám složitějším. Někteří četníci s velmi dobrým slohem mohli být od pravidelných úloh osvobozeni<sup>26</sup>.

O tom, jak si v učení vedou a jaká je celková úroveň vědomostí, se při každé vhodné příležitosti, zejména při přehlídkách nebo kontrolních obchůzkách, přesvědčil okresní četnický velitel. Za náležitý výcvik řadových četníků při výkonu služby zodpovídal velitel stanice<sup>27</sup>. Přehlízející velitel mohl uložit i zvláštní úkoly, např. k vyzkoušení znalosti „*portrait parlé*“ nechat četníky vzájemně se popsat, uložit vylíčení místních a osobních poměrů v obvodu stanice nebo vyhotovit náčrtek potřebný v pátrací službě atd<sup>28</sup>.

Například dne 25. března 1924 navštívil stanici v Rychvaldu podplukovník Artur Drischel. Z jeho vyplněného Nálezu o přehlídce uvádíme: „*Přišed neohlášen, zastal jsem na stanici po obědě strážm. Čaníka, Trněného a Pance. Na předepsaný počet neschází nikdo. Zdravotní poměry dobré. Výstroj a výzbroj - není podstatných závad*“. K výcviku dále sdělil: „*Strážmistři odpovídali uspokojivě, nejlépe odpovídal dnes strážm. Čaník. Je však třeba, aby porozumění se prohloubilo aplikatorním způsobem vyučování*“. Pozastavil se nad tím, že v „*knize churavých*“ nebyl zápis o nemoci strážmistra Kargerera v době od

---

<sup>26</sup> PELANT, J., *Písemné úkoly na četnických stanicích*. Bezpečnostní služba. 1931, ročník I., č. 14, s. 209 - 211.

<sup>27</sup> Instrukce pro četnické školy. In: *Služební předpisy čs. četnictva*. Věstník četnictva č. 11 z roku 1928. Praha: Státní tiskárna, 1928, §§ 46 - 49.

<sup>28</sup> PELANT, J., *Písemné úkoly na četnických stanicích*. In: *Bezpečnostní služba*. 1931, ročník I., č. 14, s. 211.

13. do 20. března 1924 a v závěru Nálezu připojil: „Kázeň - dobrá. Prosby a stížnosti: žádné“. Nález byl zaslán Zemskému četnickému velitelství v Opavě<sup>29</sup>.

V odborném časopisu Bezpečnostní služba v roce 1931 major Pelant zaznamenal skutečně nadčasovou základní poučku: „Kancelář a kancelářská práce nejsou sice účelem a cílem četnické služby, ale jsou dnes nezbytnými při plnění vlastního úkolu četnictva – udržování veřejné bezpečnosti a pořádku. Téměř na každém kroku podává četník nějakou písemnou zprávu, sdělení, oznámení apod. Aby svému úkolu plně dostál, musí tedy býti obratným písařem, míti jasný sloh, uměti rychle a srozumitelně se vyjadřovati. Všemmu nutno se učit a naučené neustále cvičiti, aby nevyšlo ze cviku“. Dále Pelant pojednával o tom, že: „Škola má cvičit mladého četníka v pravopisu a úředním slohu, ale ani potom co se četník stane definitivním, nestane se odborníkem a nesmí s písemnými pracemi přestat. Proto i ve službě na četnické stanici se musí zdokonalovat“<sup>30</sup>. Pro kladný výsledek doporučoval pokračující výchovu individuální a vhodně zvolené úkoly jako podmínku úspěchu další práce<sup>31</sup>.

Pokračovací výcvik byl v podstatě na stanicích prováděn až do jara roku 1938, kdy ho ukončilo vyhlášení částečné mobilizace. Vývoj po 30. září 1938 stavěl před příslušníky bezpečnostních složek zásadní otázku: „Jak postupovat dál“?

---

<sup>29</sup> Archiv Muzea PČR. Nález o přehlídce, provedené pplk. Arturem Drischlem na stanici v Rychvaldu. Adresováno Zemskému četnickému velitelství pro Slezsko v Opavě, ze dne 25. 3. 1924.

<sup>30</sup> PELANT, J., Písemné úkoly na četnických stanicích. In: *Bezpečnostní služba*. 1931, ročník I., č. 14, s. 209.

<sup>31</sup> Tamtéž.

## 6 OBDOBÍ PROTEKTORÁTU A POVÁLEČNÉ OBDOBÍ

### 6.1 Čeští četníci za protektorátu

Období nesvobody let 1939 – 1945 znamenalo pro ČSR z hlediska státoprávního a bezpečnostního řadu změn, jejichž předebranou byly územní ztráty. Snahou okupačních orgánů, zvláště Heinricha Himmlera, bylo zrušení českých bezpečnostních sborů a to jak policie, tak četnictva<sup>1</sup>. Hlavním záměrem byla výměna „nespolehlivých“ českých sborů za německé. Díky velkému osobnímu nasazení tehdejšího ministra vnitra generála Josefa Ježka však ke zrušení nedošlo. Protektorátní četnictvo zpočátku zůstalo na redukovaných oblastech ve stejné struktuře jako v době druhé republiky<sup>2</sup>, bez zásadních změn ve služebních instrukcích a pod německým velením se stalo součástí okupačního aparátu. I přes to však německá správa na české bezpečnostní sbory nepřestala útočit. Byla provedena změna symboliky a došlo k drobným změnám v oblasti stejnokrojů a služební organizace. Velmi významné však byly změny personální, v jejichž rámci byli ze služby postupně propouštěni „nespolehliví“ příslušníci. Jako prvních se toto opatření dotknulo bývalých legionářů. Nebyl to snadný proces, byť jeho největším propagátorem byl samotný K. H. Frank. V praxi se totiž jednalo o téměř 2000 příslušníků policie a četnictva. I přes to se jejich propuštění nakonec podařilo prosadit a do roku 1942 již ve sboru bývalí legionáři prakticky nesloužili. Tento krok přispěl zásadní měrou ke germanizaci českých bezpečnostních sborů<sup>3</sup>.

Následné změny se týkaly přizpůsobení české organizace bezpečnostních sborů německému vzoru. Od počátku roku 1941 bylo postupně sloučeno četnictvo (Gendarmerie), vládní policie (Regierungspolizei), obecní policie (Gemeindevollzugpolizei) a protipožární policie (Feuerschutzpolizei). Tím vznikl zcela nový sbor – Uniformovaná protektorátní policie (Uniformierteprotektoratspolizei), podřízený jednotnému velení. Jako úřední jazyk byla zavedena němčina. Počínaje rokem

---

<sup>1</sup> GALAŠ, R., Generál Josef Ježek – seznámte se prosím. In: *Almanach příspěvků z III. konference policejních historiků*. Praha: Muzeum PČR, 2008, s. 296-336.

<sup>2</sup> Název II. republika je označením pro politický systém v ČSR v době od 1. října 1938 do 14. března 1939.

<sup>3</sup> GALAŠ, R., Protektorátní policejní prapory. In: *Almanach příspěvků z IV. konference policejních historiků*. Praha: Muzeum PČR, 2009, s. 151-188.

1940 museli všichni příslušníci sboru prokázat znalost němčiny a to formou písemné a ústní zkoušky. Pro ty, kteří jazyk neovládali, byly zřizovány kurzy. Přezkušování probíhala před komisí a výsledek měl vliv na další kariérní postup příslušníka. Germanizační snahy se promítly i do vzhledu stejnokrojů. Již od roku 1941 byly, byť pouze pokusně, zaváděny tzv. nové zelené stejnokroje, u kterých zůstal zachován původní střih i barva a byly doplněny německým hodnotným označením.

Úplná germanizace českých sborů vyvrcholila vznikem tzv. protektorátních policejních praporů (Protektoratspolizeibataillon). Tyto útvary byly zřízeny v Čechách v Mladé Boleslavi a na Moravě v Olomouci a čítaly celkem 700 příslušníků<sup>4</sup>. Personálně byly složeny z českého velení, mužstvo pak bylo tvořeno z části nováčky, kteří ke sboru nastoupili, a zčásti policisty, četníky a příslušníky obecní policie, kteří se do praporu přihlásili. Výcvik byl koncipován do 6 měsíců a byl zaměřen na tzv. policejní nasazení, dozorní službu, policejní prohlídky, nasazení při katastrofách apod.

Ve výcviku a výuce se plně projevíly snahy o poněmčení příslušníků sboru. Byl vyučován například zpěv německých písní, německý jazyk, nauka o německém samopalu MP 40, střelba z německých zbraní, transport vězňů a další předměty, které se do té doby v českém resortním školství neobjevovaly. Svě místo měla i německá „osvětová“ výchova.

V červenci roku 1943 došlo k totálním nasazením příslušníků obou praporů na likvidaci následků spojeneckých náletů na Hamburk, Brémy a Kiel. I v tragických podmínkách rozbombardovaných měst pokračoval německý výcvik a výuka. Celé nasazení trvalo do ledna 1944, kdy bylo německým velením rozhodnuto o návratu zpět do Protektorátu. Hlavním důvodem byla nedůvěra v české policisty a četníky a jejich přílišné spolčování se s nuceně nasazenými dělníky a konečně i s civilním obyvatelstvem, což mělo podkopávat bojovou morálku německého obyvatelstva.

Návratem kontingentu v podstatě skončila snaha o germanizaci českých bezpečnostních sborů. Ani výuka, ani výcvik, které byly vedeny s německou důkladností, nezajistily loajalitu českých příslušníků, ba právě naopak. Proto byly protektorátní policejní prapory po návratu zrušeny a všichni příslušníci byli odesláni na kmenové útvary. Německé policejní školství pak postupně ztrácelo vliv a s postupujícími neúspěchy na všech bojištích prakticky zaniklo.

---

<sup>4</sup> GALAŠ, R, Protektorátní policejní prapory. In: *Almanach příspěvků z IV. konference policejních historiků*. Praha: Muzeum PČR, 2009, s. 151-188.

Četníci během války vykonávali službu dál, ale s pasivní rezistencí jako jednou z možností jak se vyrovnat s protektorátní realitou. Tzn., že vyřizovali běžnou agendu a velitel jim vypisoval černé služby. Bývalý příslušník československého četnictva František Fara vzpomíná, jak místo služby hráli na stanici karty, seděli kolem stolu, na němž měli připraveno služební učivo, trestní zákon apod., aby to v případě překvapení vypadalo jako školení. Jeden četník se díval z okna, aby avizoval případné nebezpečí. Okresní velitel německé národnosti se často rozčiloval, že sedm německých četníků má trojnásobné výsledky než sedmdesát četníků českých<sup>5</sup>.

## 6.2 Vzdělávání bezpečnostních složek v poválečném období

Poválečná realita odpovídala změnám, které nastaly v průběhu II. světové války. Pro fungující bezpečnostní složky to znamenalo, že názvy policista a četník zmizely z oficiální nomenklatury a dokonce se dostaly mezi nežádoucí termíny<sup>6</sup>. O koncepci poválečného uspořádání v našem státě se rozhodovalo ještě před osvobozením. Představitelé londýnského vedení si v návaznosti na prvorepublikové ideály představovali poválečné uspořádání v zemi jako reformovanou dobu předválečného Československa. Vybrané důstojníky z vojenských jednotek vysílali do speciálních britských škol, kde se připravovali pro budoucí výkon vedoucích správních a bezpečnostních funkcí. Naproti tomu síly vedené Komunistickou stranou Československa prosazovaly rozbití stávajícího policejního a četnického aparátu a jeho nahrazení zcela novým<sup>7</sup>. Vedle protektorátu byla podrobena komunistickému soudu i druhá republika a kritice nakonec neunikla ani první republika, přestože byla zprvu posuzována shovívavě.

### 6.2.1 Budování Sboru národní bezpečnosti

První etapa budování bezpečnostního aparátu se nesla v duchu stanoviska Klementa Gottwalda: „*Celý aparát veřejné správy odzdola až nahoru bude nutno budovat znovu a na*

<sup>5</sup> FARA, F., *Četnické vzpomínky*. Praha: Codyprint, 2002, s. 81. ISBN 978-80-902964-4-0.

<sup>6</sup> MACEK, P., UHLÍŘ, L. *Dějiny policie a četnictva IV. Československo (1945 - 1989)*. Praha: Police history, 2011., s. 14. ISBN 978-80-866477-55-8.

<sup>7</sup> KUSTOŠ, L., *Zpravodajská složka ZOB II v Čechách 1945 – 1947*. In: *Historie SNB*. Sborník 1. Praha: Federální ministerstvo vnitra. Správa vědy a školství, 1976, s. 14.

nových základech“<sup>8</sup>. V druhé etapě počínaje květnem 1945 a konče v poúnorovém období došlo k definitivnímu odstranění starého státního aparátu včetně bývalých bezpečnostních složek<sup>9</sup>.

Ze začátku vystrojování se projevil nedostatek stejnokrojů, příslušníci bývalé policie a četnictva tak konali službu ve svých původních uniformách, ostatní v tom, co bylo v místě k dosažení. Hodně nových příslušníků absolvovalo počáteční výcvik i v civilních šatech. Ovšem všichni museli mít na levé paži jeden společný znak – červenou pásku s bílými okraji s nápisem SNB<sup>10</sup>. Další existence a postavení starého četnictva a policie byly neudržitelné. Přesto, i když nesmělé obhajoby četnictva se odvážil představitel národně socialistické strany J. Stránský, když na schůzi vlády 17. dubna poznamenal, že: „... v organizaci četnictva, jež se osvědčilo v národním odboji, není třeba provádět zrušení, nýbrž přeorganizování“<sup>11</sup>.

Schválené podklady výstavby nového sboru nepředpokládaly okamžité a úplné rozbití starého bezpečnostního aparátu. Prozatímně platily předpisy spolu se systémem školství z roku 1938, pokud neodporovaly programovým zásadám vlády. Byl zvolen způsob postupného odstraňování organizace bezpečnostních institucí. Tato přeměna v mocenský nástroj lidové demokracie byla v souladu s celkovou politikou strany<sup>12</sup>.

Výkonný orgán správy národní bezpečnosti se vytvořil z vybraných příslušníků protifašistického osvobozenického hnutí - partyzánských a revolučních jednotek, osob, které se vrátily z koncentračních táborů a po provedené očištění pro mravní a národní spolehlivost i příslušníků dosavadních bezpečnostních uniformovaných sborů (četnictva, státní policie a výkonné obecní policie). Dosavadní generální ředitelství a inspektoráty uniformované policie zanikly, stejně tak jako zemská četnická velitelství, jejich veškerý inventář přebralo hlavní velitelství SNB a zemská velitelství sboru národní bezpečnosti<sup>13</sup>.

---

<sup>8</sup> KROUPA, V., K první etapě boje za lidově demokratický bezpečnostní aparát. In: *Historie SNB*. Sborník 1. Praha: Federální ministerstvo vnitra. Správa vědy a školství, 1976, s. 4.

<sup>9</sup> Tamtéž, s. 5.

<sup>10</sup> BOHATA, I., Vývoj stejnokroje Sboru národní bezpečnosti v letech 1945 – 1973. In: *Historie SNB*. Sborník 1. Praha: Federální ministerstvo vnitra. Správa vědy a školství, 1976, s. 43.

<sup>11</sup> KROUPA, V., K první etapě boje za lidově demokratický bezpečnostní aparát. In: *Historie SNB*. Sborník 1. Praha: Federální ministerstvo vnitra. Správa vědy a školství, 1976, s. 12.

<sup>12</sup> KROUPA, V., K první etapě boje za lidově demokratický bezpečnostní aparát. In: *Historie SNB*. Sborník 1. Praha: Federální ministerstvo vnitra. Správa vědy a školství, 1976, s. 13.

<sup>13</sup> Směrnice ministerstva vnitra o organizaci Sboru národní bezpečnosti. In: *Sborník dokumentů ke vzniku a vývoji SNB (1945 – 1948)*. Praha: Správa vědy a školství Federálního ministerstva vnitra, 1974, s. 40.

Početní stav příslušníků SNB koncem listopadu 1945 celkově v Čechách a v zemi Moravsko-slezské sestával z 559 důstojníků a 29 617 mužů<sup>14</sup>.

Jistý funkcionář národně socialistické strany v Českých Budějovicích popsal své obavy před odhlasováním zákonů o SNB: „... je velké pobouření nad tím, že starí příslušníci bývalého četnictva a policie tvoří Sbor až v druhé řadě, ač stále všechna práce a zodpovědnost spočívá dodnes na jejich bedrech“. Dále vyjádřil své starosti o zaměstnance, kteří se sobě odcizují z důvodu roztržité bezpečnostní služby na státně bezpečnostní, kriminální a pořádkovou<sup>15</sup>.

Klement Gottwald na I. celostátní konferenci Svazu zaměstnanců Sboru národní bezpečnosti mimo jiné prohlásil spokojenost nad dosavadními výsledky v budování SNB a do budoucna oznámil jeho další zdokonalování cestou ideové výchovy, odborného školení či sblížování starých a nových členů<sup>16</sup>.

### 6.2.2. Vzdělávání a výcvik příslušníků SNB

Všichni nově přijatí příslušníci sboru se měli co nejrychleji vycvičit a připravit na výkon služby. Procházeli teoretickým výcvikem ve speciálně zřízených výcvikových střediscích. Těmito kurzy měli postupně projít i příslušníci bývalých bezpečnostních sborů. V Čechách například ve městech Protivín, Mariánské Lázně, Litoměřice a další. Celkový počet frekventantů čítal 2 075. V zemi Moravskoslezské to byla například města Bruntál, Krnov, Břeclav, kde se učilo celkem 1 280 frekventantů. Výcviková střediska byla zřizována v době od konce července do začátku listopadu 1945 na dobu 6 měsíců a v pohraničí se zřizovala z důvodu zabezpečení státních hranic a uklidnění bezpečnostní situace. Zbývající počet nově přijatých uchazečů byl zařazen k praktickému výkonu služby na stanice a byl podroben teoretickému výcviku po skončení dřívějších termínů výcviku.

---

<sup>14</sup> Informace hlavního velitele SNB ministru vnitra o početních stavech, výcviku a plnění úkolů SNB, jakož i o výsledcích provedené očisty u příslušníků býv. četnictva a policie. Praha, 10. prosince 1945. In: *Historie SNB*. Sborník 1. Praha: Federální ministerstvo vnitra. Správa vědy a školství, 1976, s. 79.

<sup>15</sup> Dopis funkcionáře Národně socialistické strany z Českých Budějovic, varující poslance své strany před odhlasováním zákona o SNB, ze dne 11. prosince 1945. In: *Historie SNB*. Sborník 1. Praha: Federální ministerstvo vnitra. Správa vědy a školství, 1976, s. 85.

<sup>16</sup> Výňatek z vystoupení Klementa Gottwalda na I. celostátní konferenci Svazu zaměstnanců Sboru národní bezpečnosti. Praha, 23. květen 1947. In: *Historie SNB*. Sborník 1. Praha: Federální ministerstvo vnitra. Správa vědy a školství, 1976, s. 127.

Dále mělo být v Čechách vycvičeno dalších 5 507 uchazečů a na území Moravy a Slezska 1 719 čekatelů SNB<sup>17</sup>.

K boji proti reakcionářským a sabotérským živlům se zřizovaly pohotovostní oddíly SNB, které vznikly jako zálohy a rychlé mobilní jednotky na vojenském základě. Nábor k Pohotovostnímu pluku 1 NB započal 28. května 1945 v Praze a v úvahu přicházeli uchazeči české národnosti oddaní státní ideologii, ve věkové hranici od 18 do 35 let, (dříve četníci od 21 roku) kteří prošli lékařskou prohlídkou. Příslušníci pohotovostního pluku procházeli intenzivním výcvikem a byli cvičeni ve výcviku teoretické, praktické, vojenském i bezpečnostním. Odborně byli cvičeni v kurzech zdravotních a záchranných hlídek, kurzu řidičů motorových vozidel, instruktorů sportu aj. Dále ve školách poddůstojnických a spojovací služby. Školení bylo podrobena asi 500 střelců<sup>18</sup> v trvání od 2 do 16 týdnů<sup>19</sup>.

### 6.2.3 Osvětová výchova u SNB

SNB byl budován jako spolehlivý a zdatný orgán vlády a byl k tomu vychováván osvětovou službou s nově vydanými směrnicemi. Pro vypěstování a udržení vysoké morálky se oddělení výchovy a osvěty zřizovala u všech velitelství. Tuto službu řídili osvětoví důstojníci a instruktoři. V rámci sboru bylo řídicím orgánem výchovným a osvětovým oddělení u hlavního velitelství. K vyučování ve školách a kurzech pro důstojníky určil osvětového důstojníka hlavní velitel na návrh svého oddělení a pro gážisty mimo služební třídy určoval osvětového důstojníka zemský velitel. Osvětovým důstojníkem nebo instruktorem se mohl stát pouze ten příslušník SNB, který měl k tomu potřebné vzdělání, zvláštní schopnosti a absolvoval s úspěchem kurz pro osvětové důstojníky. Na náramenících nosil zvláštní označení, měl být co nejvíce ve styku s příslušníky sboru, aby se stal jejich důvěrníkem, vychovatelem, rádcem a všemožně je mohl podporovat v plnění povinností. Velitelům pak pomáhal udržovat kázeň a nadšení mužstva ze služby. Potřebné vyučovací odborné pomůcky opatrovalo příslušné zemské

---

<sup>17</sup> Informace hlavního velitele SNB ministru vnitra o početních stavech, výcviku a plnění úkolů SNB, jakož i o výsledcích provedené očisty u příslušníků býv. četnictva a policie. Praha, 10. prosince 1945. In: *Historie SNB. Sborník 1.* Praha: Federální ministerstvo vnitra. Správa vědy a školství, 1976, s. 81.

<sup>18</sup> Označení střelec bylo užíváno pro příslušníky SNB bez hodnosti.

<sup>19</sup> Informace hlavního velitele SNB ministru vnitra o početních stavech, výcviku a plnění úkolů SNB, jakož i o výsledcích provedené očisty u příslušníků býv. četnictva a policie. Praha, 10. prosince 1945. In: *Historie SNB. Sborník 1.* Praha: Federální ministerstvo vnitra. Správa vědy a školství, 1976, s. 82.

velitelství. Potřeby pro vyučování byly inventarizovány v majetku útvaru tak, aby byly vždy k dispozici. Oddělení výchovy a osvěty vykonávalo morálně politickou výchovu, osvětovou činnost a informační službu:

- **Morálně politická výchova** – byla uskutečňována jako trvalé úsilí velitelů o mravní vliv na podřízené jako složka velitelské činnosti. Mezi hlavní úkoly například patřilo pěstování přesvědčení o nutnosti zničení německého militarismu, lásky ke sboru, výchova k vojenské kázni, popularizovat boj českých a slovenských partyzánů, poznávání sovětského svazu atd.
- **Osvětová činnost** – seznamovala příslušníky sboru s dějinami Československa a s kulturou jiných národů, zvláště slovanských, rozšiřovala a doplňovala všeobecné vzdělání, bylo vyučováno cizím řečem, zejména ruštině, umožňovala návštěvu divadel, výstav, účasti na sportu a mnoho dalšího včetně organizování rozumného využití volného času a odpočinku.
- **Informační služba** – úkolem bylo udržování neustálého styku mezi veřejností a Sbohem národní bezpečnosti a popularizace rázu sboru. Za tímto účelem se získávali zprávy o názorech veřejnosti na bezpečnostní orgány, k propagaci sboru se zejména u školní mládeže zařazovali do učebnic vhodné články, veřejnost se informovala tiskem, rozhlasem a přednáškami<sup>20</sup>.

### 6.3 Další vývoj vzdělávání SNB

Od roku 1945 postupně docházelo k rozpadu struktury bývalého systému vzdělávání a příslušníci SNB si vzdělávání doplňovali v nástupních školách, v nichž výuka trvala 6 měsíců. Byly určeny pro nově přijaté uchazeče a byli povinné. Později zřízené střední odborné školy MV byly určeny pro příslušníky zastávající velitelské funkce nebo pro aspiranty velitelských funkcí. Vzdělávání trvalo dva roky a bylo zakončeno maturitní zkouškou. Do obsahu výuky škol byly zařazeny předměty všeobecně vzdělávací

---

<sup>20</sup> Výnos ministerstva vnitra č. Ia-6820/1945-V/6 k politické a osvětové výchově příslušníků Sboru národní bezpečnosti. Praha, 9. říjen 1945. In: *Historie SNB*. Sborník 1. Praha: Federální ministerstvo vnitra. Správa vědy a školství, 1976, s. 68 - 72.

a odborné. Mimo českého jazyka a komplexu odborně bezpečnostních a právních dějin nechyběl ani ruský jazyk a samozřejmě marxismus – leninismus<sup>21</sup>.

Školský systém SNB se nadále v průběhu dalších let vyvíjel a měnil, nicméně tato problematika je již mimo záměr a rozsah této práce.

---

<sup>21</sup> MACEK, P., UHLÍŘ, L. *Dějiny policie a četnictva IV. Československo (1945 - 1989)*. Praha: Police history, 2011., s. 87. ISBN 978-80-866477-55-8.

## Závěr

Činnost prvorepublikových četníků pro širokou veřejnost zpopularizoval televizní seriál Četnické humoresky. Vrchní strážmistr Arazím, štábní strážmistr Jarý či praporčík Ambrož se stali vzorem odvahy a statečnosti. Bylo takové četnictvo i ve skutečnosti? Závěrečná práce zpracováním vymezeného cíle i na tuto otázku podává smělou odpověď. Provedený rozbor vzdělávání ukazuje široký rámec působení výchovně vzdělávacího procesu, který ovlivňoval intelektuální, profesní, sociální, emoční a morální zrání četníků. Klasifikační práce představuje tehdejší vzdělávání jako usilovné získávání vědomostí, odborných dovedností a návyků, vyžadovaných pro výkon četnické profese, které současně pozitivně formovalo četníky a pomáhalo kultivovat jejich osobnost.

Cílem bakalářské práce je systematické zpracování vzdělávacího systému četnického sboru. Předkládaný text je výsledkem pečlivého zkoumání vyučovacího procesu a celé oblasti profesního vzdělávání četníků od vzniku první republiky. Text zahrnuje nejen samotnou školskou soustavu, ale návazně i další vzdělávání realizované přímo na četnických stanicích. Široká a podrobně rozpracovaná problematika nabízí pohled na náročnost procesu vzdělávání. Škola podporovala motivaci a výkonnost žáků, vedla je k zaručeným výsledkům učení se zdůrazněním, že nestačilo potřebné dovednosti a zkušenosti získat a osvojit si je, ale především byl nezbytný další vzdělávací rozvoj a umění používat nabytých vědomostí ve službě. Zjištěné poznatky ukazují i výchovu k pěstování ušlechtilých vlastností, vzájemné toleranci a ohleduplnosti, etickým zásadám a mravním hodnotám, smyslu pro solidaritu, schopnosti k sebeobětování a sebezapírání každého jednotlivce ve výkonu služby. Dbalo se na výchovu společenského chování, utužení pospolitosti a pochopení politické situace a vlastenecké výchovy. Posláním generálního velitele bylo u četníků vzbuzovat zájem a lásku k povolání, k němuž se sami rozhodli. V neposlední řadě je zde popsána teorie vzdělávání a vyučování, práce se zabývá problematikou vzdělávacích obsahů a procesem, který charakterizuje činnost učitele a žáků.

Ze zjištěných informací vyplývá, že obsah i forma vzdělávání četníků měla velkou didaktickou hodnotu. Učitel svůj výchovně-vzdělávací potenciál uměl správně využít v zájmu určených cílů. Mezi argumenty hovořící o rozvinutosti a efektivnosti profesní přípravy četnictva patří organizace, systém a rozdělení škol, dobrá akademická příprava

učitelů, podpora a motivace od nadřízených a celé četnické správy. Ukazuje se, že průběh studia ve školách nesledoval jen kvalifikační hlediska, ani výstupní diagnostika nebyla zaměřená jen na zjištění výsledného efektu studia, ale pobyt ve škole měl žáka dále motivovat k dalšímu vzdělávání, ať ve formalizované podobě nebo sebevzděláváním. Kvalitu četníků ovlivňovala řada dalších faktorů po nástupu do služby, kde si i nadále zdokonalovali vědomosti a dovednosti pokračujícím studiem na stanicích nebo absolvováním některého z odborných kurzů. Z našeho současného pohledu se jedná o formální, neformální a informální vzdělávání.

Ze zpracovaného textu je zřejmé, že osobnost četníka byla pozitivně formována již při přijímání ke sboru a nástupu do školy, kdy uchazeč byl povinen splňovat náročná kritéria výběru a poměrně rychle se musel adaptovat na nové podmínky. I když měli četníci oproti současnosti omezené možnosti přístupu k aktuálním informacím, systém stálého vzdělávání zaručoval řádné osvojení vědomostí a dovedností. Kvalifikační práce přispívá k poznání smyslu a poslání četnického vzdělávání. Demonstruje, že tento systém se odrazil nejen v tvorbě efektivního vzdělávacího procesu, ale především přinesl výsledky v podobě vzdělaného a kultivovaného člověka. Tím se z československého četnictva stal jeden z nejlepších bezpečnostních sborů v tehdejší Evropě.

Kvalifikační práce je zpracována se snahou zachytit všechny dostupné informace a historická fakta o vzdělávacím systému četnictva na našem území. Zjištěná data, roztroušená v různorodých pramenech, jsou systematicky rozdělena do kapitol a podrobně popsána. Čím hlouběji však bylo pátráno v archiváliích a soukromých sbírkách, objevilo se množství dalších cenných materiálů a tím vyvstal nelehký úkol výběru vhodného textu. Z důvodu rozsahu závěrečné práce tedy nelze zařadit všechny nalezené hodnotné dokumenty. Tato situace ukazuje na možnost dalšího studia a nabádá do budoucna k dalšímu podrobnému zpracování těchto materiálů. Předložený text se tak stává úvodem diskursu o historii četnického sboru na našem území z pohledu systému jeho vzdělávání jako významné součásti utváření a vývoje bezpečnostní složky v Československé republice po roce 1918.

Prvotním záměrem volby zpracovávaného tématu bylo přispět k očištění názorů na četníky, neboť jejich působení na našem území bylo komunistickou propagandou neobjektivně prezentováno a to zdůrazňováním jeho protilidového charakteru, kdy bylo představováno v těch nejčernějších barvách s vytvářením jednoznačně negativního obrazu.

Podle zjištěných informací přitom byla zcela opomíjena preventivní činnost četnictva, která měla dle služebních předpisů přednost před činností represivní. Ve stínu tak zůstala každodenní ochranná činnost četníků, kteří již svou přítomností v ulicích i v terénu odrazovali potenciální pachatele trestných činů a nekompromisně hájili právo a pořádek. Představovali tak věčný souboj dobra se zlem. Jejich bezpečnostní služba se skládala ze stíhání zlodějů, podvodníků, násilníků, stejně tak jako byli ochránci majetku a životů venkovských lidí. Četnictvo za první republiky bylo nejsilnější součástí bezpečnostních složek a obstarávalo služby na převážné většině teritoria státu. V době ohrožení samostatnosti našeho státu byli příslušníci četnictva zařazeni do jednotek Stráže obrany státu, a řada z nich položila život v boji s nacisty. Své vlastenectví prokázali četníci hlavně v době okupace. Naprostá většina příslušníků četnického sboru se nesmířila se zánikem demokratické republiky a větší či menší měrou se zapojili do odbojové činnosti.

Četníci velkou část svého služebního života i volného času trávili v kasárnách, za jejichž zdmi prožívali své radosti i starosti. Četnická služba byla nesmírně náročná a svým způsobem být četníkem byla řehole. Přesto řádnou organizací a uceleným systémem vzdělávání s nařízenou snahou o neustálou výchovu všech četníků byl zajišťován stálý přísun a hlavně růst kvalitně vzdělaných příslušníků bezpečnostního aparátu, kteří byli na vykonávání četnické služby hrdi. Velmi dobře to potvrzují slova z prvorepublikové četnické hymny: „*Čest je nám být četníkem...*“.

# SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

## Seznam použitých českých zdrojů

BOHATA, I., *Protílidová úloha četnictva v letech 1918 – 1938*. Praha: Federální ministerstvo vnitra, 1978.

DLOUHÝ, M., *Století četnické kriminalistiky. Historie kriminalistiky u četnictva na území České republiky*. Cheb: Svět křídel, 2014. ISBN 978-80-87567-42-5.

FARA, F., *Četnické vzpomínky*. Praha: Codyprint, 2002. ISBN 978-80-902964-4-0.

GALANDAUER, J., *Vznik Československé republiky 1918. Programy, projekty, perspektivy*. Praha: Nakladatelství Svoboda, 1988. 25-045-88.

HAŠEK, J., *Osudy dobrého vojáka Švejka za světové války*. Praha: Československý spisovatel, 1983.

HLEDÍKOVÁ, Z., JANÁK, J., DOBEŠ, J. *Dějiny správy v českých zemích od počátku státu do současnosti*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2007. ISBN 978-80-7106-906-5.

KOMENSKÝ, J. A., Pansofie. In: BARTÁK, J., *Jak vzdělávat dospělé*. Praha: Alfa, 2008. ISBN 978-80-87197-12-7.

LEISER, A., *Dějiny československé*. Praha: Česká grafická unie, 1924.

MACEK, P., UHLÍŘ, L. *Dějiny policie a četnictva I. Habsburská Monarchie (1526 – 1918)*. Praha: Theis, 1997. ISBN 978-80-85821-52-4.

MACEK, P., UHLÍŘ, L. *Dějiny policie a četnictva II. Československá republika (1918 – 1939)*. Praha: Police history, 1999. ISBN 978-80-902670-0-9.

MACEK, P., UHLÍŘ, L. *Dějiny policie a četnictva III. Protektorát Čechy a Morava a Slovenský stát (1939 – 1945)*. Praha: Police history, 2001. ISBN 978-80-86477-01-0.

MACEK, P., UHLÍŘ, L. *Dějiny policie a četnictva IV. Československo (1945 - 1989)*. Praha: Police history, 2011. ISBN 978-80-866477-55-8.

MUŽÍK, J., *Androdidaktika*. Praha: ASPI, 2004. ISBN 978-80-7357-045-9.

MUŽÍK, J., *Didaktika profesního vzdělávání dospělých*. Plzeň: Fraus, 2005. ISBN 978-80-7238-220-9.

OLIVOVÁ, V., *Dějiny první republiky*. Praha: Společnost Edvarda Beneše, 2012. ISBN 978-80-86107-47-9.

RULC, J., ŠTAUDINGER, J., NEVOLNÝ, P., *Dějiny československé služební kynologie*. Praha: CanisTR, 2014. ISBN 978-80-904210-8-0.

SPEYCHAL, R., et al., *Stráž obrany státu*. Praha: MV&H s.r.o., 2002. ISBN 978-80-238-8328-3.

## **Seznam použitých internetových zdrojů**

ŠVEHLA, A., *Odpověď ministra vnitra na dotaz člena Nár. shromáždění J. V. Hroudy a soudruhů (č. t. 215) o organisaci četnictva*. Zasedání Národního shromáždění československého r. 1919. Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky, digitální depozitář [online]. [cit. 2015-01-21]. Dostupné z: [http://www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/tisky/t0333\\_00.htm](http://www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/tisky/t0333_00.htm)

## Seznam ostatních zdrojů

Archiv Muzea PČR. Dopis z Čs. zemského velitelství pro Slovensko, adresovaný Generálnímu velitelství četnictva čsl. státu o zahájení kurzu pro četníky na zkoušku. Bratislava, 26. září 1919.

Archiv muzea PČR. Zpráva zemského velitele gen. Knoblocha od průběhu lyžařského kurzu, č. j. 226. Referát k č. 67 dův./28. Ze dne 8. 2. 1927, Železná Ruda.

BOHATA, I., Vývoj stejnokroje Sboru národní bezpečnosti v letech 1945 – 1973. In: *Historie SNB*. Sborník 1. Praha: Federální ministerstvo vnitra. Správa vědy a školství, 1976.

CICERO, citát in: VOJÁČEK, L., Četnické školství. In: *Kriminalistický sborník*. 1992, č. 3.

Četnictvo. In: KRATOCHVIL, J. et al., *Obnova naší státnosti v roce 1918*. Katalog k výstavě. Brno: Muzeum Českého a slovenského exilu.

DLOUHÝ, M., Služební předpisy, upravující činnost četnictva v oblasti trestního řízení. In: *Almanach příspěvků IX. konference policejních historiků*. Praha: Muzeum Policie ČR, 2014. ISBN 978-80-86466-64-4.

Dopis funkcionáře Národně socialistické strany z Českých Budějovic, varující poslance své strany před odhlasováním zákona o SNB, ze dne 11. prosince 1945. In: *Historie SNB*. Sborník 1. Praha: Federální ministerstvo vnitra. Správa vědy a školství, 1976.

FAJMON, H., Konec I. světové války a vznik Československa v roce 1918. In: KRATOCHVIL, J. et al., *Obnova naší státnosti v roce 1918*. Katalog k výstavě. Brno: Muzeum Českého a slovenského exilu.

GALAŠ, R., Generál Josef Ježek – seznamte se prosím. In: *Almanach příspěvků z III. konference policejních historiků*. Praha: Muzeum PČR, 2008.

GALAŠ, R., Protektorátní policejní prapory. In: *Almanach příspěvků z IV. konference policejních historiků*. Praha: Muzeum PČR, 2009.

GALAŠ, R., Vzpouora. In: *Almanach příspěvků III. konference policejních historiků*. Praha: Muzeum Policie ČR, 2008.

HERAJT, T., *Případy dokonáných sebevražd příslušníků četnictva v působnosti Zemského četnického velitelství Čechy v letech 1918 – 1928*. In: *Almanach příspěvků VII. konference policejních historiků*. Praha: Muzeum Policie ČR, 2012. ISBN 978-80-86466-26-2.

Informace hlavního velitele SNB ministru vnitra o početních stavech, výcviku a plnění úkolů SNB, jakož i o výsledcích provedené očisty u příslušníků býv. četnictva a policie. Praha, 10. prosince 1945. In: *Historie SNB*. Sborník 1. Praha: Federální ministerstvo vnitra. Správa vědy a školství, 1976.

Instrukce pro četnické školy. In: *Služební předpisy čs. četnictva*. Věstník četnictva č. 11 z roku 1928. Praha: Státní tiskárna, 1928.

Kasární předpis. In: *Služební předpisy čs. četnictva*. Věstník četnictva č. 13 z roku 1924. Praha: Státní tiskárna, 1924.

KLEČACKÝ, M., Generálmajor Václav Řezáč – četnickým důstojníkem z monarchie do republiky. In: *Almanach příspěvků VII. konference policejních historiků*. Praha: Muzeum Policie ČR, 2012. ISBN 978-80-86466-26-2.

KROUPA, V., K první etapě boje za lidově demokratický bezpečnostní aparát. In: *Historie SNB*. Sborník 1. Praha: Federální ministerstvo vnitra. Správa vědy a školství, 1976.

KUSTOŠ, L., Zpravodajská složka ZOB II v Čechách 1945 – 1947. In: *Historie SNB*. Sborník 1. Praha: Federální ministerstvo vnitra. Správa vědy a školství, 1976.

MACHUTOVÁ, M., Bezpečnostní rozhlas – nástroj boje proti zločinu. In: *Almanach příspěvků III. konference policejních historiků*. Praha: Muzeum Policie ČR, 2008.

NA, fond Zemského četnického velitelství Praha, ka. 361, sign. 9711/27.

Návrat Tomáše G. Masaryka do vlasti. In: KRATOCHVIL, J. et al., *Obnova naší státnosti v roce 1918*. Katalog k výstavě. Brno: Muzeum Českého a slovenského exilu.

ODVÁRKA, J., *Opakování a nácvik a jejich význam pro naše školení*. In: *Bezpečnostní služba*. 1931, č. 2.

Organizační předpisy pro četnictvo. In: ERHART, J., *Rukověť četnictva*. Praha: vlastním nákladem, 1937.

*Organická ustanovení a služební předpis pro polní četnictvo*. Kroměříž: J.Gusek, 1929.

PELANT, J., Písemné úkoly na četnických stanicích. In: *Bezpečnostní služba*. 1931, ročník I., č. 14.

PELANT, J., O četnictvu. *Naše vojsko*. 1929, č. 8.

PLOSOVÁ, J., Řešení otázky četníků německé národnosti v prvních letech po vzniku Československé republiky. In: *Almanach příspěvků VII. konference policejních historiků*. Praha: Muzeum Policie ČR, 2012. ISBN 978-80-86466-26-2.

SKOŘEPA, M., Lyžařské kursy četnictva. In: *Almanach příspěvků VI. Konference policejních historiků*. Praha: Muzeum PČR, 2011. ISBN 978-80-260-0974-0.

Služební instrukce pro četnictvo. In: ERHART, J., *Rukověť četnictva*. Praha: nákladem mjr. četn. Josefa Erharta, 1937.

Směrnice ministerstva vnitra o organizaci Sboru národní bezpečnosti. In: *Sborník dokumentů ke vzniku a vývoji SNB (1945 – 1948)*. Praha: Správa vědy a školství Federálního ministerstva vnitra, 1974.

ŠELEP, J., Četnické pohotovostní oddíly. In: *Almanach příspěvků III. Konference policejních historiků*. Praha: Muzeum PČR, 2008.

ŠMÁKAL, F., Chování příslušníků uniformovaných sborů v obraze doby. In: *Almanach příspěvků VI. konference policejních historiků*. Praha: Muzeum PČR, 2011. ISBN 978-80-260-0974-0.

VÁŇA, R., *Teoretický a praktický výcvik četnictva*. Služební příručka. Praha, 1937.

VOJÁČEK, L., Četnické školství. In: *Kriminalistický sborník*. 1992, č. 3.

Výnos ministerstva vnitra č. Ia-6820/1945-V/6 k politické a osvětové výchově příslušníků Sboru národní bezpečnosti. Praha, 9. říjen 1945. In: *Historie SNB*. Sborník 1. Praha: Federální ministerstvo vnitra. Správa vědy a školství, 1976, s. 68 - 72.

Výnos ministerstva vnitra č. 54015-13 ze dne 29. července 1922, služební a učební pomůcka pro četnictvo.

Výnos ministerstva vnitra č. 72.991/13-1929, prozatímní instrukce pro pátrací službu četnictva, §1.

Výnos ministerstva vnitra z 12. března 1919, jímž se zavádí výhody při přestupu československých legionářů k četnictvu.

Výňatek z vystoupení Klementa Gottwalda na I. celostátní konferenci Svazu zaměstnanců Sboru národní bezpečnosti. Praha, 23. květen 1947. In: *Historie SNB*. Sborník 1. Praha: Federální ministerstvo vnitra. Správa vědy a školství, 1976.

Zákon č. 1/1895 ř. z., o četnictvu, ze dne 25. prosince 1894.

Zákon č. 11/1918 Sb. z. a n., o zřízení samostatného státu československého, ze dne 28. října 1918.

Zákon č. 28/1928 Sb. z. a n., jímž se doplňují a mění zákony o četnictvu a o sborech stráže bezpečnosti, ze dne 31. ledna 1928.

Zákon č. 56/1927 Sb. z. a n., o volebním právu příslušníků branné moci a četnictva, ze dne 28. května 1927.

Zákon č. 121/1920 Sb. z. a n., kterým se uvozuje ústavní listina Československé republiky, ze dne 29. února 1920.

Zákon č. 218/1920 Sb. z. a n., kterým se upravují hranice příslušnosti mezi ministerstvem vnitra a ministerstvem národní obrany, ze dne 21. března 1920.

Zákon č. 282/1919 Sb. z. a n., o úlevách při přijímání legionářů do státních úřadů ze dne 23. května 1919.

Zákon č. 299/1920 Sb. z. a n., o četnictvu, ze dne 14. dubna 1920.

## SEZNAM ZKRATEK

c. a k.	-	císařský a královský
c.k.	-	císařsko-královský
četn.	-	četnictva
ČPO	-	Četnické pohotovostní oddíly
ČR	-	Česká republika
čs.	-	československý
ČSR	-	Československá republiky
MNO	-	Ministerstvo národní obrany
MV	-	Ministerstvo vnitra
NB	-	Národní bezpečnost
Nr.	-	z němčiny Nummer (číslo)
PČR	-	Policie České republiky
Sb. z. a n.	-	Sbírka zákonů a nařízení
SNB	-	Sbor národní bezpečnosti
SOS	-	Stráž obrany státu
strážm.	-	strážmistr
škpt.	-	štábní kapitán
ZČV	-	Zemské četnické velitelství

## **SEZNAM TABULEK**

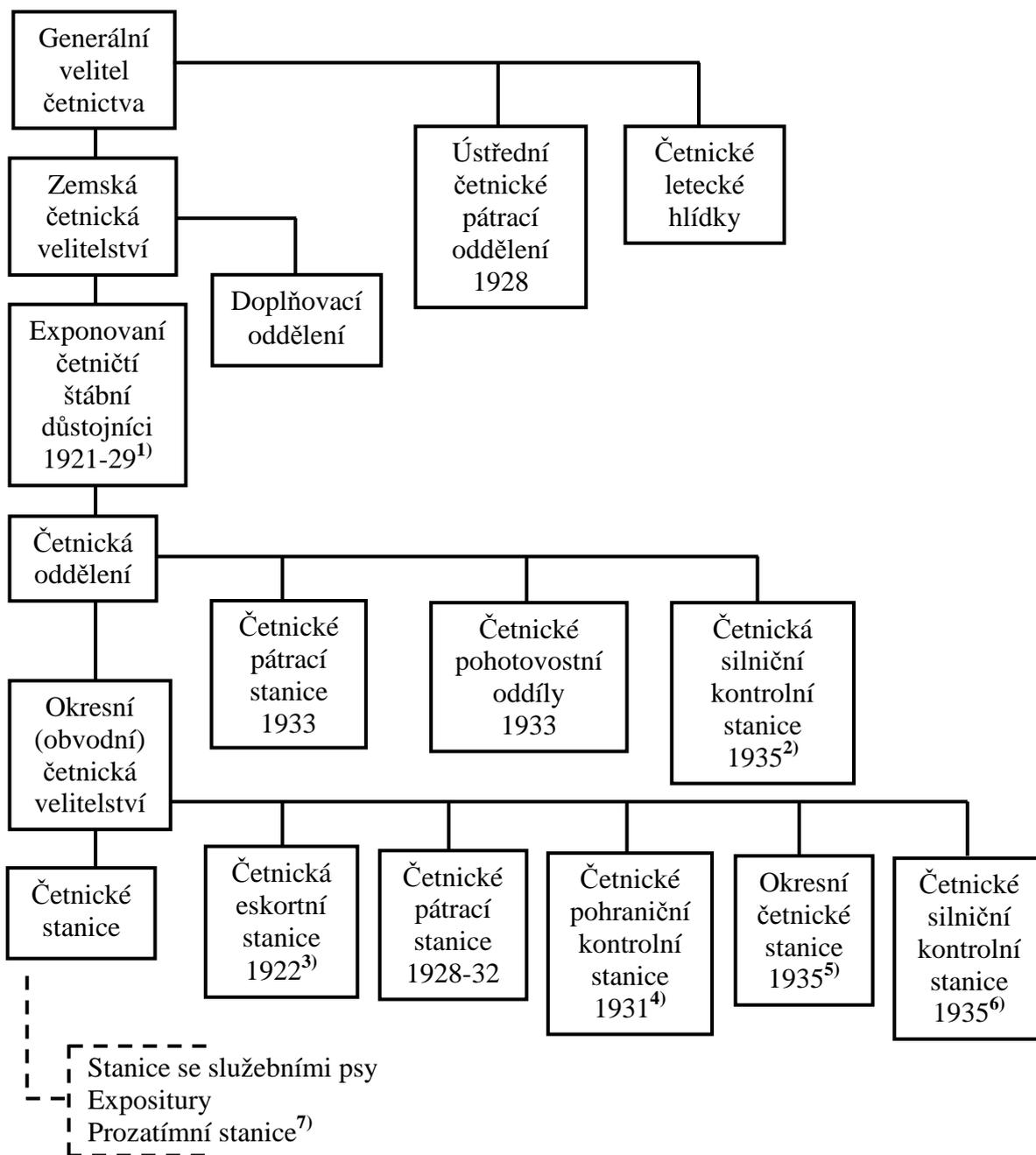
Tabulka 1: Převzatá rakouská organizační struktura četnictva .....	22
--	----

## SEZNAM PŘÍLOH

<b>Příloha A – Organizační struktura četnictva v letech 1918 - 1939.....</b>	<b>I</b>
<b>Příloha B – Fotografie četníků při střeleckém výcviku z roku 1930.....</b>	<b>II</b>
<b>Příloha C – Škola četníků na zkoušku, Moravské Budějovice 1938 - 1939.....</b>	<b>III</b>
<b>Příloha D – Rozvrh hodin pro hodnostní školu, Bratislava, 1920.....</b>	<b>IV</b>
<b>Příloha E – Četničtí velitelé Povondra, Ježek a Pinkas.....</b>	<b>V</b>
<b>Příloha F – Kurs pro psovody v Pyšelicích roku 1930 .....</b>	<b>VI</b>

## PŘÍLOHY

### Příloha A – Organizační struktura četnictva v letech 1918 - 1939



1) v Čechách, na Moravě a na Slovensku

2) dislokované v sídlech velitelství čet. oddělení

3) v Praze

4) v Čechách

5) v Čechách (celkem 3)

6) dislokované mimo sídla velitelství čet. oddělení

7) byly posléze buď přeměňovány v definitivní, nebo rušeny

Zdroj: Muzeum PČR

**Příloha B – Fotografie četníku při střeleckém výcviku z roku 1930.**



Zdroj<sup>2</sup>

---

<sup>2</sup> Policie České republiky – KŘP Moravskoslezského kraje [online]. © 2015 Policie ČR. [cit. 2015-02-02]. Dostupné z: <http://www.policie.cz/fotogalerie/fotografie-cetniku.aspx?q=Y3BpPTI%3d>

**Příloha C – Škola četníků na zkoušku, Moravské Budějovice 1938 - 1939**



Zdroj<sup>3</sup>



Zdroj<sup>4</sup>

---

<sup>3</sup> Archiv Františka Šmákala.

<sup>4</sup> Tamtéž.



**Příloha E – Četniční velitelé Josef Povondra, Josef Ježek a Oldřich Pinkas**



Zdroj<sup>6</sup>

---

<sup>6</sup> Archiv Michala Dlouhého.

**Příloha F – Kurz pro psovody v Pyšelicích roku 1930**



Zdroj<sup>7</sup>

---

<sup>7</sup> Archiv Michala Dlouhého.

## **BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE**

**Jméno autora:** Jana Laňková

**Obor:** Vzdělávání dospělých

**Forma studia:** kombinované studium

**Název práce:** Systém vzdělávání československého četnictva v letech 1918 - 1945

**Rok:** 2015

**Počet stran textu bez příloh:** 66

**Celkový počet stran příloh:** 6

**Počet titulů českých použitých zdrojů:** 17

**Počet titulů zahraničních použitých zdrojů:** 0

**Počet internetových zdrojů:** 1

**Počet ostatních zdrojů:** 47

**Vedoucí práce:** Mgr. Radek Galaš